

วารสารสันติสุขปริทรรศน์

Journal of Peace Periscope

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

Vol. 1 No. 1 Jul. - Dec. 2020

วารสารสันติสุขปริทรรศน์ Journal of Peace Periscope

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

Vol.1 No.2 (July-December 2020)

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารสันติสุขปริทรรศน์ Journal of Peace Periscope (JPP) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเชิงวิชาการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิจัยให้แก่คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สู่สาธารณชนและแวดวงวิชาการ ขอบเขตวารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความจากสาขาด้านศาสนาและปรัชญา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยและสังคมศาสตร์ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ ฉบับที่ 1 ระหว่างมกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูชลธารพิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดแม่ฮ่องไคร้

กองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ ดร.พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมย์ สีดาคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง มหาวิทยาลัยพะเยา
8. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญย์ นิลเกษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทรส่อง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล มหาวิทยาลัยแม่โจ้
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พืชทองหลาง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คุณากร กรสิงห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
14. อาจารย์ ดร.มนตรี หลินภู มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
15. อาจารย์ ดร.ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางศิรินทิพย์ ผาเจริญ

สำนักงาน

สำนักงานวัดแม่ฮ่องไคร้ เลขที่ 9 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
50220

จัดพิมพ์โดย

ร้านธนพร เลขที่ 152/1 หมู่ที่ 3 ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ปัญญาวิรัตน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน ลาพิงค์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. อาจารย์ ดร.มงคลชัย สมศรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. อาจารย์ วิราษ ภูมาศรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกาะกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
7. อาจารย์ ดร.วัฒนา นนทชิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. อาจารย์ ดร.ชาญชัย ฤทธิ์ร่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติสุขปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563 เป็นฉบับที่สองของการจัดพิมพ์ ซึ่งมีความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความวิชาการ และบทความวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา ตลอดจนสหวิทยาการต่าง ๆ เพื่อเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิจัยและนักวิชาการ รวมถึงเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในวงวิชาการ อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างเข้มแข็งต่อไป ซึ่งกองบรรณาธิการจะเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ผลงานวิชาการ และผลงานวิจัยเพื่อให้กว้างขวางมากขึ้น

ฉบับนี้ มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ทั้งสิ้น 5 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 2 เรื่อง คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยสรวิศ พรหมลีและวินิจ ผาเจริญ 2) ทศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยวินิจ ผาเจริญ

บทความทางวิชาการ จำนวน 3 บทความ คือ 1) แนวคิดของนักปราชญ์รัฐศาสตร์มุ่มมองประชาธิปไตย โดยนพรัตน์ ชมภูธัญและคณะ 2) การเรียกร้องสิทธิของคนไร้บ้านในเชียงใหม่ กรณีศึกษาบ้านเต๋อมฝืน โดยชนสรณ์ กลิ่นหอมและคณะ และ 3) ระบบอุปถัมภ์: อุปสรรคการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยอชิตพล ตากันธะ

กองบรรณาธิการต้องขอขอบพระคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่เชื่อมั่น และไว้วางใจให้วารสารสันติสุขปริทรรศน์ ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ผลงานของท่าน และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์กลั่นกรองและปรับปรุงบทความให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และนำไปสู่มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติส่วนรวมต่อไป

(พระครูชลธารพิทักษ์)

บรรณาธิการ

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
จึงไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ค
บทบรรณาธิการ	ค
บทความวิจัย	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ : สรวิศ พรหมลี , วินิจ ผาเจริญ	1
ทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ : พระครูสุตวรธรรมกิจ,ผศ.ดร.	12
บทความวิชาการ	
แนวคิดของนักปราชญ์รัฐศาสตร์มูมมองประชาธิปไตย : นพรัตน์ ชมภู้อย, สราวุธ มูลทา, สิริวิชญ์ สุพล	21
การเรียกร้องสิทธิของคนไร้บ้านในเชียงใหม่ กรณีศึกษาบ้านเต็มฝัน : ชนสรณ์ กลิ่นหอม, ชนาภา แซ่ซี้, ฐานิยา มูลเขียน, สุดาร์ตน์ ศรีเพ็ง, สุนิษา ปานันท์	35
ระบบอุปถัมภ์: อุปสรรคการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย : อชิตพล ตากันธะ	47

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วน
ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
Public participation in the preparation of local development plans of
Sanam Chai Subdistrict Administrative Organization, Satuek District,
Buriram Province

สรวิศ พรหมลี¹, วินิจ ผาเจริญ²

Sorawit Phromlee, Winit Pharcharuen

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ข้อเสนอแนะขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรอบรมหรือประชาสัมพันธ์การเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทุกขั้นตอน เพื่อเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; การปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were to study people's participation in the preparation of local development plans of Sanam Chai Subdistrict Administrative

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา: Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

² วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: sorawit456.789bank191@gmail.com

Organization, Satuek District, Buriram Province. It is a quantitative research. The population group used in the research was 400 voters. The research instrument was a questionnaire and the statistics used to analyze the data were mean, standard deviation. The results showed that;

Public participation in the preparation of local development plans of Sanam Chai Subdistrict Administrative Organization, Satuek District, Buriram Province Overall, it was at a low level. When considering each aspect, it was found that participation in decision making Participation in operations participation in benefits and participation in the assessment was at a level in all aspects. Training or public relations to participate in the preparation of local development plans at every step. for the maximum benefit to the people

Keywords: public participation; the preparation of local development plans; local government

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และถือเป็นกลไกในการปกครองตนเองของประชาชนที่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่นประชาชนจะมีส่วนรับรู้ถึงปัญหา อุปสรรค และช่วยแก้ไขปัญหาลocal ของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง โดยให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น นโยบาย แผนงาน โครงการ ความก้าวหน้าของกิจการ และให้โอกาสประชาชนเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอเพื่อริเริ่ม คัดค้าน หรือสนับสนุน รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการควบคุมการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมคิดค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา การตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรม ที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประชาชนได้รับ จากการลงมือกระทำ

กิจกรรมและทำให้ทราบถึงวิธีที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนั้นยังช่วยให้ประชาชนเกิดการคิดเป็น ทำเป็นและมีความรู้สึกวากิจกรรมต่างๆ พวกตนมีส่วนเป็นเจ้าของโครงการอย่างแท้จริง โดยที่รัฐได้มุ่งเน้นและส่งเสริมให้ประชาชนเขามามีส่วนรวมในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน หัวใจสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คือ การประชาคมแบบมีการสวนรวมของประชาชนในการร่วมกันเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้น แผนพัฒนาท้องถิ่น จึงมีความสำคัญต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่งทั้งนี้ เนื่องจากเป็นแผนที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา จึงเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องกำหนด ถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและแนวทางในการที่จะทำให้บรรลุถึงสภาพการณ์นั้น

แผนพัฒนาสามปของ อบต.ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของท้องถิ่น และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนามูลงจังหวัดและจังหวัด ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์พันธกิจจุดมุ่งหมายการพัฒนา ที่มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต โดยจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุบนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างรอบด้าน และเป็นระบบ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น และปัญหาความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และนโยบายของท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นโนนดินแดง ให้มุ่งไปสู่เป้าหมายอันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ และบรรลุผลเป้าหมายที่วางไว้อย่างแท้จริง

จากรายงานการประชุมประชาคมที่ผ่านมา พบว่าประชาชนเขาไปมีส่วนร่วมในการประชุมจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลค่อนข้างน้อยจะจำกัดเฉพาะผู้นำในท้องถิ่น และหัวหน้าส่วนราชการ และพนักงานของอบต. ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าการที่ประชาชนไม่ได้เขาไปมีส่วนร่วม อาจเป็นเพราะหน่วยงานของ อบต.เอง ที่ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ

แผนพัฒนาท้องถิ่น หรืออาจเป็นเพราะประชาชนเองขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น หรือจากการที่ประชาชนมีทัศนคติทางการเมืองแบบเก่าว่ากิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เป็นเรื่องของผู้นำซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้การแสดงออกเพื่อรักษาผลประโยชน์จนถึงการแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อนำไปปฏิบัติมีอยู่น้อยมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าแทบไม่มีเลย เมื่อเป็นดังนี้การบริหาร อบต.ที่ผ่านมาจึงมักไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและนับได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานของ อบต. อยู่ไม่น้อย (อบต. 2559)

จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นข้างต้น จึงทำให้ผู้ศึกษาได้มีความสนใจที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ทำการศึกษาประกอบด้วย ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2559 จำนวน 6,378 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มาโดยการสุ่มคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบต.สนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และตอนที่

3 เป็นคำถามปลายเปิด ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ นำมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์แล้วหาความถี่และค่าร้อยละ

3.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ แล้วตรวจให้คะแนน วิเคราะห์หาระดับการมีส่วนร่วม โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลผลตามความหมายของเกณฑ์ที่กำหนด

3.3 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด นำมาจัดหมวดหมู่ ทำการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ แล้วจำแนกเป็นประเด็นตามกรอบแนวคิดการศึกษา และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการศึกษาในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 51.35 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 48.65 มีอายุ 36-50 ปี จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 38.91 วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 72.97 และมีอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 36.76 ตามลำดับ

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

- ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.60) รองลงมา ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือปฏิบัติการ ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.65) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.71) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{x} = 2.92$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

- ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.71) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่งานที่ อบต.ได้เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านเข้าร่วมประชาเพื่อเสนอปัญหา/ความต้องการ/ความคิดเห็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.77) รองลงมาได้แก่ ได้นำเสนอแผนงานโครงการ/กิจกรรม/และร่วมวางแผนพัฒนากับ อบต. ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.65) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการ/แผนงาน/กิจกรรมต่าง ๆ ที่ อบต.นำมาดำเนินการ ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.82) และจำนวนความต้องการของประชาชนที่ได้รับการบรรจุในแผนงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของ อบต. ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

- ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือปฏิบัติการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.65) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ อบต.ได้เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ในโครงการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาของ อบต. ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.58) รองลงมาได้แก่ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในการในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแก้ปัญหาในการดำเนินการ ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.61) ประชาชนได้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นวัสดุอุปกรณ์/แรงงานตนเอง ให้แก่ อบต.เพื่อร่วมพัฒนาท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.60) และประชาชนเขามามีส่วนรวมในการใช้ทรัพยากรที่มีในโครงการในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อ อบต. อย่างสูงสุด ($\bar{x} = 3.39$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

- ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.60) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ อบต. ได้จัดทำแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวกับด้านสาธารณูปโภคเช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ให้กับประชาชนในท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.55) รองลงมาได้แก่ อบต. ได้จัดทำแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับด้านการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น การกีฬาและเยาวชนให้กับประชาชน ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.55) อบต.ได้จัดทำแผน/โครงการที่เกี่ยวกับงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น สนับสนุน ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.65) และ อบต.ได้อุดหนุน /ค่าตอบแทน/ของรางวัลให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.44$, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

- ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.92$, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อ ๑. ได้แต่งตั้งประชาชนในเข้าร่วมเป็นกรรมการประเมินผลโครงการ/แผนงานตามแผนพัฒนา ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒. มีการแต่งตั้งประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของ อบต. ($\bar{x} = 2.87$, S.D. = 0.64) ประชาชนเขามามีส่วนรวมในการตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของ อบต. ($\bar{x} = 3.05$, S.D. = 0.74) และประชาชนเขามามีส่วนรวมในการควบคุมการจัดทำบัญชีของ อบต. ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

อบต. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึง ในบทบาทหน้าที่และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับในการจัดทำแผน รวมทั้งเชิญชวนประชาชนในเขตเทศบาลเป็นรายบุคคลให้เข้ามามีส่วนรวมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบต. และ อบต. ควรแต่งตั้งให้ประชาชนเขามามีส่วนรวมในการจัดทำแผนในแต่ละครั้ง ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนรวมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นคือประชาชนไม่ทราบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ในการเขามามีส่วนรวมในการจัดทำพัฒนาท้องถิ่น และ อบต. ไม่ได้เชิญชวนประชาชนเขามามีส่วนรวมในการจัดทำแผนตามลำดับวิธีการส่งเสริมให้ประชาชนเขามามีส่วนรวมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้นดังนี้ อบต. ควรประชาสัมพันธ์ อธิบายถึงบทบาทหน้าที่และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับในการจัดทำแผน อบต. ควรจัดอบรมโครงการให้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ อบต. ควรให้ความสำคัญในการบรรจุโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนเสนอเขาในแผนพัฒนาท้องถิ่นและ อบต. ต้องเขาปฏิบัติภารกิจสร้างศรัทธาให้กับประชาชน เขาถึงชุมชน ยอมรับเสียงสวนมากพร้อมทำงานด้วยหลักธรรมมาภิบาล และส่งเสริมให้ประชาชนเขามามีส่วนรวมอย่างจริงจังตามลำดับ ข้อเสนออื่นๆ อบต. ควรให้ความสำคัญกับข้อเสนอต่าง ๆ ที่เสนอโดยประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$, S.D. = 0.65) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.60) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือปฏิบัติการ ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.65) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 0.71) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{x} = 2.92$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก อบต.สนามชัย ให้ความสำคัญในการให้บริการประชาชนในด้านกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ในเขตบริการ ซึ่งได้ส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคม ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้ในระดับหนึ่ง การดำเนินการดังกล่าวมีผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เป็นไปตามแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980: 219) ที่ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ว่า การมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชนจนเกิดโครงการ ระหว่างดำเนินการ และการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารงานกิจกรรมและการประสานงานขอความช่วยเหลือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ประกอบด้วย ด้านวัตถุ สังคมของแต่ละบุคคล และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือการประเมินผลของโครงการ ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่นมีส่วนร่วมกับใคร โดยการพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักพัฒนาเอกชน เป็นต้น มีส่วนร่วมอย่างไร โดยพิจารณาลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับในการเข้าร่วม เป็นต้น

โดยการดำเนินการดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศของ เอื้อมอารี เงินใส (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2551-2555 แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2551-2553 และแผนแม่บทชุมชน) ของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมพยายามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เหตุผลที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอนตอบความต้องการและแก้ไขปัญหาได้เป็นโอกาสได้ร่วมรับผิดชอบทั้ง

ท้องถิ่นของตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้รับประโยชน์และควบคุมการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

อย่างไรก็ตามประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีบางประเด็นที่ผู้จัดตั้งให้ภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุสำคัญมาจากภาพลักษณ์ ความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารที่ประชาชนมีความเห็นว่าเป็นผู้บริหารมีนโยบายแต่ไม่ชัดเจน ไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้แก่ท้องถิ่นไม่สามารถสนองความต้องการของหมู่บ้านอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมาลย์ มหาแสน (2552) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลภูโป อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลภูโป อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 5 ด้าน โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง จำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำข้อบัญญัติ งบประมาณรายจ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนโครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการอยู่ในระดับน้อย คือด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง จำแนกตามอาชีพ โดยด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนาพบว่าอาชีพรับจ้างหรือลูกจ้าง มีส่วนร่วมมากกว่า อาชีพค้าขาย เกษตรกร และอาชีพเกษตรกรมีส่วนร่วมน้อยกว่า อาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่าอาชีพรับจ้างหรือลูกจ้าง มีส่วนร่วมมากกว่าอาชีพ ค้าขาย และอาชีพเกษตรกร จำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ ระดับ .05 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลภูโป อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คือด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เลือกรูปแบบและความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างแท้จริงไม่ใช่จากผู้นำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานโครงการให้ประชาชนเสนอโครงการในรูปแบบของแผนพัฒนาหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา ควรแจกจ่ายร่างแผนพัฒนาฯ ให้แต่ละหมู่บ้านตรวจสอบก่อนที่จะอนุมัติเป็นแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายควรชี้แจงเหตุผลที่เลือกโครงการที่ได้บรรจุใน

ในข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายและโครงการที่ไม่ได้บรรจุในข้อบัญญัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการที่เกิดจากแผนงานที่ได้เสนอในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรับผลประโยชน์ ถึงแม้ด้านนี้จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดกว่าด้านอื่นๆ แต่เกณฑ์ระดับซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ไม่ให้ความสำคัญไม่เห็นประโยชน์ในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ยังไม่เข้าใจระบบการปฏิบัติตามแผน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงทำให้ประชาชนขาดความร่วมมือในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติ ทำการประชาสัมพันธ์ อบรมชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญในการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้

- ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของควรมีการจัดประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกับ อบต. เกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น

- ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำแผน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับเครื่องอุปโภคบริโภค - เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีหรือแจกจ่ายให้กับประชาชน

- ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและแต่งตั้งประชาชนหรือตัวแทนประชาชนในชุมชนเพื่อให้ได้เข้าร่วมในการควบคุมการใช้จ่ายสินของ อบต.

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

- ควรมีการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบว่าได้ผลเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์ต่อไป
- ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษมาลย์ มหาแสน. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลภูโป อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เอื้อมอริย์ เงินใส. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. (การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: World Developments.

ทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Democratic political ideological attitudes of Maejo University students

วินิจ ผาเจริญ¹

Winit Pharcharuen

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ และเปรียบเทียบทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ตามปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยการกล่อมเกลาทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 371 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า f – test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ อยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้กับตัวแปรพื้นฐานจะพบว่า มีตัวแปรที่สามารถจำแนกความแตกต่างกันในทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ เพศ อายุ การกล่อมเกลาของครอบครัว และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น

คำสำคัญ: อุดมการณ์ทางการเมือง; ประชาธิปไตย; นักศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to study the level of democratic political ideology of Maejo University students. and to compare the democratic political ideology attitudes of Maejo University students. According to personal factors,

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

factors of political prevailing The sample group used in this research was 371 students from Mae Jo University. The questionnaire was used as a data collection tool. The statistics used in the analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, and f-test at a .05 level of statistical significance. The results of the study showed that; 1) the level of democratic political ideology of Maejo University students 2) Compare the democratic political ideology of Maejo University students with basic variables. There were variables that could differentiate in the students' democratic political ideology with statistical significance at the 0.05 level, i.e. sex, age, family socialization. and understanding of democratic politics only

Keywords: political ideology; democracy; student

บทนำ

เนื่องจากการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญคืออำนาจการปกครองเป็นของประชาชนกล่าวคือ อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชนโดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคกัน ประชาชนคนใดหรือกลุ่มใดจะได้รับอำนาจเป็นผู้ปกครองหรือรัฐบาล ต้องได้รับฉันทานุมัติด้วยความยินยอมจากประชาชนให้เป็นตัวแทน คือมาจากการเลือกตั้งของประชาชน อันเป็นการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ คือเสียงข้างมากของประชาชนผู้ปกครองหรือรัฐบาลต้องบริหารงานอย่างเปิดเผยและตรวจสอบได้ คือประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองในการตรวจสอบการทำงานของผู้ปกครองหรือรัฐบาลตามกฎหมายผู้ปกครองหรือรัฐบาล มีหน้าที่บริหารงานสาธารณะประโยชน์ เพื่อประชาชนอย่างถูกต้องทั่วถึงและเป็นธรรม ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคของประชาชนการเลือกตั้งและการบริหารงานของรัฐบาล เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพไม่มีความเสมอภาคกัน ย่อมไม่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือหากการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรมมีการซื้อสิทธิขายเสียง ก็เท่ากับไม่ได้รับความยินยอมจากประชาชน และหากการบริหารงานของรัฐบาลไม่มีธรรมาภิบาล ก่อให้เกิดการทุจริตเป็นการบริหารที่ไม่เปิดเผยประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และไม่เป็นการบริหารงานสาธารณะประโยชน์ เพื่อประชาชนอย่างถูกต้องทั่วถึงและเป็นธรรม ดังนั้นประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยรัฐบาลของประเทศนั้น ต้องดำเนินการให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้วย

ประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนไทยทุกคน เพราะการดำรงชีวิตตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เป็นรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ประชาธิปไตยจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นของการเรียนรู้และฝึกฝนต้องเริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กเพราะเป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถซาบซึ้งสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมโดยง่ายประชาธิปไตย จึงเน้นการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าโดยยืนอยู่บนพื้นฐานแห่งความมั่นคง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทุกระดับมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและศรัทธาในวิถีการ ไม่ว่าในด้านทฤษฎีหรือการปฏิบัติ ทั้งเร่งอบรมปลูกฝังประชาธิปไตย ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรมและค่านิยมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม โดยเน้นความร่วมมืออย่างจริงจังและใกล้ชิดของสถาบันชาติ ศาสนา สังคม และครอบครัว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 1)

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ จากการเลือกตั้งคณะกรรมการองค์การนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งศึกษามีระดับทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ จะอยู่ในระดับใด ให้ความสนใจในหน้าที่และบทบาทของตนเองมากน้อยเพียงใด แล้วเปรียบเทียบทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ว่ามีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร พร้อมเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยผ่านพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา ซึ่งสะท้อนทัศนคติ ความคิด อุดมการณ์ และการแสดงออกของบทบาทหน้าที่ที่นิสิตนักศึกษาว่า มีมากน้อยเพียงไหน ซึ่งการรักษาสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับรูปแบบการกระทำของตัวบุคคลและกลุ่มที่จะปฏิบัติออกมา เช่น การรณรงค์ต่าง ๆ การทำเวทีประชาคม การตั้งโต๊ะไต่ถาม การเดินขบวน การวิพากษ์วิจารณ์การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ การจับกลุ่มเสวนา เหล่านี้ทำให้เห็นถึงความบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วม ในเรื่องสิทธิและหน้าที่แบบประชาธิปไตยในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งจะมีผลกับการแสดงออกในระดับชาติต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่

1 การศึกษา 2563 สาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 1,089 คน

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 182 จากนั้นใช้วิธีสุ่มหน่วยตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างเป็นระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถามเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย จำนวน 45 ข้อ เนื้อหาครอบคลุมการเมืองแบบประชาธิปไตย 3 ได้แก่ ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกฎเกณฑ์และกติกากในการปกครอง และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองระบอบประชาธิปไตย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตอนปลายภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

4.2 การปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ใช้วิธีกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็นรายข้อ และคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ และรวมทุกข้อทุกด้าน

4.3 การเปรียบเทียบการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างที่มี 2 วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที่ (t-test) ถ้าเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 วิเคราะห์โดยการ

ทดสอบค่าเอฟ (F-test) กรณีที่ทดสอบค่าเอฟแล้วพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของ Newman Keuls

4.4 สำหรับคำถามแบบปลายเปิด ใช้วิธีวิเคราะห์คำตอบแต่ละข้อและสรุปสาระสำคัญ เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของความเรียงสั้น ๆ เป็นข้อๆ เรียงลำดับตั้งแต่ความถี่มากไปหาน้อย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง สังกัดรัฐศาสตร์เรียนชั้นปี 3 บิดามารดามีอาชีพเกษตรกรรมรายได้ของบิดาและมารดาโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาทต่อเดือน ได้รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยมากกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ติดตามข่าวสารด้านการเมืองปกครองบ่อยๆ แหล่งที่ติดตามข่าวสารการเมืองการปกครองบ่อยที่สุดคือ โทรทัศน์ ไปใช้สิทธิ์ทุกครั้งที่มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในสถาบันฯ และวิทยาลัยบริหารศาสตร์จัดกิจกรรมส่งเสริมเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักศึกษาได้เหมาะสมปานกลาง

ตอนที่ 2 การเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา

เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยบริหารศาสตร์ทั้ง 2 สาขา มีอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับมาก

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา

1. นักศึกษาที่มีเพศ สาขาที่สังกัด อาชีพของบิดามารดา เงินที่ได้รับเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน และการไปใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในสถาบัน ฯ ต่างกัน มีอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษาที่เรียนชั้นปีต่างกัน มีทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านวิธีการดำเนินชีวิตด้านกฎเกณฑ์และกติกากในการปกครอง และโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า นักศึกษาที่เรียนชั้นปีต่างกันมีอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่าง ระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4,3,2,1 อุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาชั้นปี 2,3,4 มีอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่า

นักศึกษาชั้นปี 1 ส่วนคู่อื่น ๆ นอกนั้นอุดมการณ์การเมืองแบบประชาธิปไตยด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

3. นักศึกษาที่บิดาและมารดามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกันมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยด้านกฎเกณฑ์และกติกาในการปกครองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษากลุ่มที่บิดาและมารดามีรายได้เฉลี่ย 5,000-10,000 บาทต่อเดือน กับนักศึกษากลุ่มที่บิดาและมารดามีรายได้เฉลี่ย 10,001-15,000 บาทต่อเดือน มีทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านเกณฑ์และกติกาในการปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักศึกษาที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองต่างกัน มีทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านวิธีการดำเนินชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่สนใจติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองกับนักศึกษานาน ๆ ครั้งจะติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครอง ส่วนกลุ่มที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองปกครองบ่อยๆ และกลุ่มที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองปกครองอย่างสม่ำเสมอ มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านวิธีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

5. นักศึกษาที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองต่างกัน มีทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านกฎเกณฑ์และกติกาในการปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษากลุ่มที่ไม่สนใจติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองกับกลุ่มที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองบ่อยๆ และ กลุ่มที่ติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครองอย่างสม่ำเสมอมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยด้านเกณฑ์และกติกาในการปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทัศนคติทางอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีประเด็นสำคัญ ดังนี้

ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษานั้น จากผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของนิตรสัญ เตศิริ (2544) ที่พบว่าวัฒนธรรมทาง

การเมืองของนักศึกษาพาณิชยการบางนาส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถเข้าใจทางการเมืองเท่าใดนัก เนื่องจากระบบการเรียนการสอนในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการกล่อมเกลாதองศาการเมืองของนักศึกษาโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จึงส่งผลให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การอบรมกล่อมเกลาทองศาการเมือง และลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สาขาวิชาที่ศึกษา เนื่องจากนักศึกษาได้รับการส่งเสริมการมีวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ด้วยการสอดแทรกความรู้ผ่านกระบวนการสอนและการอบรมกล่อมเกลาทองศาการเมืองแบบประชาธิปไตยของครอบครัวและสถาบันการศึกษานอกจากนี้ สาขาวิชาที่ศึกษามีอิทธิพลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Unjan (2005) กล่าวว่า คือสาขาวิชาที่ศึกษา สถาบันการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับการเมือง เป็นปัจจัยในการจำแนกความแตกต่างของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และผลการวิจัยของ Trakulsom (2002) พบว่า สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา การอบรมเลี้ยงดู ระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฯ ของข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี และทหารสังกัดกรมราชองครักษ์ มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ขณะที่นักศึกษามีวัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระดับสูง นั้นซึ่งผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Ratmanee, Chanil, Kunprakob & Srion (2014) พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อาจเนื่องมาจากนักศึกษาขาดความสนใจเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตามหากมีการณรงค์ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี เข้าใจเกี่ยวกับการเมืองว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองก็จะได้รับรู้สิทธิ ความเสมอภาค การต่อรองและเรียกร้องจากภาครัฐภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

องค์ความรู้จากการวิจัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับมาก และการเปรียบเทียบทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา การอบรมกล่อมเกลาทองศาการเมือง สาขาที่ศึกษา รายได้ เพศ ทั้งนี้ไม่พบ

เพศ อายุ การglomเกลลาของครอบครัว และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ 2 ประการ คือ ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

สาขาควรให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองประชาธิปไตยและเพิ่มเติมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในห้องเรียนหรือระดับคณะมากยิ่งขึ้น และควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเวทีประชุม สัมมนาหรือกิจกรรมทางวิชาการและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้างเข้ามา ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เห็นว่าองค์กรเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาพลเมืองที่ดีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่ส่งผลต่อทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อชนิดต่างๆ
- 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสถาบัน เพื่อทำให้องค์ความรู้ด้านทัศนคติอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในมิติด้านต่างๆ ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

นิตรสัฎฐ์ เตศิริ. (2544). วัฒนธรรมทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยพาณิชย บานนา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

หยดฟ้า ราชนัน,ธีรยุทธ ชะนิล,วีรภัทร กันประกอบ,อุเทน ศรีอ่อน. (2558). การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้งของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. วารสารอินทนิล ทักษิณสาร, 9(2), 121-124.

Trakulsom, K. (2002). The Democratic Political Culture: A Case Study of Royal Aide de Comp department. M.A. Thesis (Political Science), Kasetsart University. [in Thai]

Unjan, P. (2005). Democratic Political Culture of Students: A Comparative Study of Kasetsart University Students and Ramkhamhaeng University Students. B.A. Thesis (Political Science), Kasetsart University. [in Thai]

แนวคิดของนักปราชญ์รัฐศาสตร์มุมมองประชาธิปไตย Concepts of political science scholars; perspective of democracy

นพรัตน์ ชมภูธัญ, สราวุธ มูลทา, สิริวิทย์ สุพล¹

Noppapart Chomputan, Sarawut Moonta, Siravit Supaphon

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในบางนครรัฐกรีกโบราณช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเอเธนส์หลังการก่อการกำเริบเมื่อ 508 ปีก่อนคริสตกาล ประชาธิปไตยแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งพลเมืองเกี่ยวข้องในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง แต่ประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน โดยสาธารณะออกเสียงในการเลือกตั้งและเลือกนักการเมืองเป็นผู้แทนตนในรัฐสภา จากนั้นสมาชิกสภาจะเป็นผู้ตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก ประชาธิปไตยทางตรงยังมีอยู่ในระดับท้องถิ่นหลายประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล ในระดับชาติความเป็นประชาธิปไตยทางตรงมีเพียงการลงประชามติ การริเริ่มออกกฎหมายและการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง

คำสำคัญ : นักปราชญ์ ; ประชาธิปไตย ; นครรัฐกรีก ; มุมมองประชาธิปไตย

Abstract

Democracy took place in some ancient Greek around the 5th century B.C., especially In Athens after the advent of 508 BC. This kind of democracy is called direct democracy. In which citizens are directly involved in the political process But today's democracy is a representative democracy. The public voted in elections and elected a politician to represent themselves in Parliament. The council members then decide by the majority. Direct democracy also exists at the local level in many countries, such as municipal elections. At the national level, direct

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University.i

Corresponding Author, E-mail: Nopparat.chom@gmail.com

democracy has only a referendum. The initiation of legislation and the removal of elected officials.

Keywords : philosopher ; Democracy ; Greek ; Democracy perspective

บทนำ

การเมืองการปกครอง เป็นเรื่องของอำนาจที่บุคคลคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ผู้ปกครอง มีอำนาจเหนือบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง เรียกว่าผู้อยู่ใต้ปกครอง ผู้ทำหน้าที่ปกครองจะต้องมีความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในรัฐให้แก่ผู้อยู่ใต้ปกครองอย่างยุติธรรมและทั่วถึง สังคมภายในรัฐนั้นจึงจะสงบสุข โดยทั่วไปผู้ปกครองที่จะสามารถอยู่ในภาวะการเป็นผู้นำได้เป็นระยะเวลายาวนาน จะต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกในรัฐซึ่งก็คือประชาชนนั่นเอง การเมืองการปกครอง เป็นเรื่องที่มีการศึกษากันอย่างต่อเนื่องยาวนานมากกว่า 2500 ปีแล้ว นักปราชญ์ชาวกรีก 2 ท่าน ที่ได้ให้กำเนิดแนวคิดเรื่องการเมืองการปกครองและนักรัฐศาสตร์ ในปัจจุบันที่ศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองหรือที่เรียกว่า รัฐศาสตร์ จะต้องอ้างอิงถึงเสมอคือ เพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) เพลโต ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง อุดมรัฐ (Republic) ว่ารัฐหรือระบอบการปกครองที่ดีจะต้องมีผู้ปกครองที่มาจากนักปราชญ์ ซึ่งเป็นคนที่มาจากกลุ่มของชนชั้นผู้ปกครองที่มีความรู้ ได้รับการศึกษาอบรมฝึกฝนมาอย่างดีและโดยเฉพาะมีคุณภาพสูง อริสโตเติล ได้เสนอรูปแบบการปกครองในลักษณะ "POLITY" ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่จะต้องมีความหมายสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญ กำหนดให้ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งชนชั้นปกครองไปทำหน้าที่ปกครองรัฐ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หากประชาชนพบว่า ผู้ปกครองที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่ปกครองหรือทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนมิใช่เพื่อประชาชนส่วนรวม ประชาชนก็มีสิทธิเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองใหม่ได้ ในยุคต่อมาศาสนจักรได้สร้างทฤษฎีที่ว่า ผู้ที่จะมีอำนาจปกครองรัฐจะต้องเป็นฝ่ายของศาสนจักรเท่านั้น เนื่องจากพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างและกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนความเป็นไปในโลก ฝ่ายศาสนจักรก็คือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพระผู้เป็นเจ้าให้มาทำหน้าที่ผู้ปกครอง ทฤษฎีนี้เรียกว่า Divine Theory ต่อมาฝ่ายอาณาจักรได้พยายามต่อสู้โดยนำเสนอแนวคิดที่ว่า ศาสนจักรควรทำหน้าที่เพียงด้านหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ฝ่ายอาณาจักรนั้นนอกจากจะต้องช่วยดูแลและช่วยเหลือ ฝ่ายศาสนจักรในการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาแล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขของประชาชน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุขด้วย ดังนั้น อำนาจเด็ดขาดในการปกครองรัฐ จึงควรจะรวมศูนย์อยู่ที่ฝ่ายอาณาจักร จึงเกิดแนวคิดของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ขึ้น และการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ได้รับการถ่ายทอดต่อมาจนถึงช่วงศตวรรษที่ 16 โดยเฉพาะนักคิดคนสำคัญทางรัฐศาสตร์คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ชาวอังกฤษ ก็ได้ยืนยันว่าอำนาจสูงสุดเป็นของผู้ปกครองโดยประชาชน เป็นผู้มอบอำนาจนี้ให้ในลักษณะเด็ดขาด แต่ช่วงต่อมา จอห์น ล็อก (John Locke) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ชาวอังกฤษเช่นกันกลับเห็นว่า จริงๆ แล้วสังคมรัฐจะเกิดไม่ได้เลย ถ้าไม่มีประชาชนและผู้ปกครองรัฐจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนยอมรับเท่านั้น โดยเฉพาะต้องปกครองรัฐโดยยึดถือประโยชน์ของประชาชนโดยรวมเป็นที่ตั้ง หากผู้ปกครองทำหน้าที่อย่างไม่ชอบธรรม ประชาชนก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ผู้ปกครองจะไม่มีอำนาจเด็ดขาดเหมือนในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แนวคิดของ จอห์น ล็อก นี้เป็นไปในแนวทางเดียวกับนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส คนสำคัญคือ มงเตสกีเยอ (Montesquieu) ที่กล่าวถึงหลักสำคัญในการปกครอง คือหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation des Pouvoirs) ว่าอำนาจในการปกครองรัฐ จะต้องไม่ตกอยู่ในมือของใครคนใดคนหนึ่งหรือโดยกลุ่มใดกลุ่มเดียว มิฉะนั้นประชาชนจะถูกรังแกไม่ได้รับการดูแล ประชาชนจะเดือดร้อนจากการถูกตรึงและจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังนั้นควรแยกอำนาจปกครองออกเป็น 3 ส่วน แต่ไม่ใช่แยกกันโดยเด็ดขาด แต่จะต้องประสานและถ่วงดุลย์อำนาจกันระหว่าง อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ แนวคิดของนักปราชญ์คนสำคัญๆ ได้รับการถ่ายทอดตลอดมา ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ถดถอยลง ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ปกครองในประเทศสมบูรณาญาสิทธิราชย์เกิดความยากจนไปทั่วแต่ผู้ปกครองกลับสุขสบาย สภาวะดังกล่าว ยิ่งส่งผลให้แนวคิดของนักปราชญ์ที่กล่าวถึงแพร่หลายไปในประเทศต่างๆ อย่างรวดเร็วจนในที่สุดก็เกิดการปฏิวัติในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะการปฏิวัติครั้งสำคัญ โดยประชาชนของฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ.1789 ส่งผลให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกล้มล้างลงและแทนที่ด้วยระบอบการปกครองที่ยึดหลักว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ไม่มีผู้ใดหรือกลุ่มใดมีอำนาจเด็ดขาดอีกต่อไป ซึ่งเป็นหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เนื้อเรื่อง

• ศัพทมูลวิทยา

คำว่า democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า "ดีโมคระเทีย" (กรีก: About this sound **δημοκρατία** (help·info), *dēmokratía*) ซึ่งหมายถึง "การปกครองโดยประชาชน" (popular government) อันเป็นคำประสมระหว่างคำว่า "ดีโมส" (กรีก: **δῆμος**, *demos*) หมายถึง ประชาชน และ "คราตอส" (กรีก: **κράτος**, *kratos*) หมายถึง การปกครอง หรือ พละกำลัง

ซึ่งในภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า "ประชา" หมายถึง "ปวงชน" และ "อธิปไตย" หมายถึง "ความเป็นใหญ่" เมื่อรวมกันและจะหมายถึง "ความเป็นใหญ่ของปวงชน" ส่วน พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่"

ประชาธิปไตย (democracy) เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเองซึ่งแตกต่างจากแนวคิดก่อนหน้านี้ ที่เชื่อว่าประชาชนมีชีวิตอยู่เพื่อเสริมสร้างบารมีหรือความมั่งคั่งให้กับ กษัตริย์ หรือมีชีวิตตามความต้องการของพระเจ้า การเปลี่ยนกระบวนทัศน์นี้ เป็นผลจากยุคแสงสว่าง และการนำแนวคิดประชาธิปไตยมาใช้จริงนั้นมีลักษณะเป็นขั้นเป็นตอน จากประชาธิปไตยเชิงรูปแบบ ไปเป็นประชาธิปไตยเชิงเสรี และเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แม้ว่าประเทศส่วนใหญ่ในโลกเป็นประเทศประชาธิปไตย แต่บางประเทศก็เป็นแค่ในนาม บางประเทศเป็นประชาธิปไตยที่ไม่มีเสรีภาพ บางประเทศเป็นประชาธิปไตยเชิงเสรี และบางประเทศก็พัฒนาไปเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของรัฐบาล และมีกิจกรรมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ

ประชาธิปไตยนั้น มีความหมายทั้งในแง่อุดมการณ์หรือลัทธิความคิดทางการเมืองและความหมายในเชิงระบอบการปกครอง โดยเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปว่า เป็นระบอบการปกครองที่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยมีกลไกเงื่อนไขรองรับศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม

คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากภาษากรีกโบราณว่า “Demokratia” เป็นคำผสมระหว่างคำว่า “Demo” หมายถึง ประชาชนหรือสาธารณะชนทั่วไป นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ กล่าวถึงคำว่า demo หรือ demos ว่ามี 2-3 ความหมาย ความหมายแรกหมายถึง ประชาชนหรือสาธารณะชนดังกล่าวไปแล้ว อีกความหมายหนึ่งคือ ชายฉกรรจ์ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ไม่ได้เป็นทาส มีอิสระ และได้แสดงตนว่าสามารถทำหน้าที่ปกป้องนครรัฐของตนเองได้

ส่วนอีกความหมายหนึ่งคือสภาประชาชน หรือ “ekklesia” ซึ่งเป็นที่รวมของรายชื่อประชาชนทั้งหลายและมีอีกคำหนึ่งที่ประกอบคือ “cratia” ที่มีความหมายถึง ระบอบการปกครอง อันอาจจะสรุปความหมายของประชาธิปไตยได้จากสุนทรพจน์อันลือเลื่องของประธานาธิบดีลิงคอล์น อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่ว่า ประชาธิปไตยคือการปกครอง “ของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน” ที่ถือว่าอำนาจหน้าที่ในการปกครองประเทศจะต้องมาจากประชาชน โดยจะมีการกำหนดวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวไว้

● ประวัติศาสตร์ความเป็นมาประชาธิปไตย

ยุคโบราณ คำว่าประชาธิปไตยได้มีการปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในแนวคิดทางการเมืองและทางปรัชญาช่วงยุคกรีกโบราณ ซึ่งนักปราชญ์เพลโต เปรียบเทียบประชาธิปไตยซึ่งเขาเรียกว่าเป็น

"การปกครองโดยผู้ถูกปกครอง" ว่าเป็นรูปแบบทางเลือกสำหรับระบอบราชาธิปไตย คณาธิปไตย และเศรษฐกิจไทย ถึงแม้ว่าประชาธิปไตยแบบเอเธนส์จะถือว่าเป็นการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง แต่เดิมแล้วประชาธิปไตยแบบเอเธนส์มีลักษณะเด่นอยู่สองประการ คือ ได้มีการคัดเลือกพลเมืองธรรมดาจำนวนมากเข้าสู่ระบบราชการและศาล และมีการชุมนุมกันของพลเมืองทุกคนขึ้น

พลเมืองทุกคนจะได้รับสิทธิให้มีการอภิปรายและการลงมติในสภา ซึ่งเป็นที่ออกกฎหมายของนครรัฐ ซึ่ง ความเป็นพลเมืองชาวเอเธนส์นั้นรวมเฉพาะแค่ชายทุกคนซึ่งเกิดจากบิดาที่เป็นพลเมืองเท่านั้น และผู้ที่กำลัง "รับราชการทหาร" ระหว่างอายุ 18-20 ปีเท่านั้น ซึ่งไม่รวมไปถึงผู้หญิง ทาส คนต่างชาติ (กรีก: **μετοίκος**, metoikos) และชายผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ จากจำนวนผู้อยู่อาศัยกว่า 250,000 คน มีผู้ได้รับสถานะพลเมืองเพียง 30,000 คน และมีเพียง 5,000 คนเท่านั้นที่มักจะไปปรากฏตัวในสมัชชาประชาชน เจ้าพนักงานและผู้พิพากษาของรัฐบาลจำนวนมากเป็นการกำหนดเลือก มีเพียงเหล่านายพลและเจ้าพนักงานเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มาจากการเลือกตั้ง

ยุคกลาง ระหว่างช่วงยุคกลางได้มีรูปแบบหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือสมัชชา ถึงแม้จะเปิดโอกาสให้กับประชาชนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นอย่างเช่น เครือจักรภพโปแลนด์-ลิทัวเนีย ในนครรัฐเวนิซ ช่วงอิตาลียุคกลาง รัฐในไทรออลเยอรมันและสวิตเซอร์แลนด์ รวมไปถึงนครพ่อค้าอิสสระเซโก ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในญี่ปุ่น เนื่องจากการปกครองรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงส่วนน้อยเท่านั้น จึงมักจะถูกจัดว่าเป็นคณาธิปไตยมากกว่า

รูปแบบการปกครองซึ่งมีความใกล้เคียงกับลักษณะระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ยิ่งขึ้นไปอีก คือ เป็นระบบของกลุ่มสาธารณรัฐคอสแซ็คในยูเครนอยู่ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-17: คอสแซ็คเฮติมันนาเตและซาโปริเชียน ซิค โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้แทนจากตำบลต่างๆ ของเคานตีเลือกตำแหน่งสูงสุดซึ่งมีการเรียกว่า "เฮติมัน" (Hetman) แต่ด้วยความที่กลุ่มสาธารณรัฐคอสแซ็คเป็นรัฐทางการทหารอย่างเต็มตัว สิทธิของผู้ร่วมในการเลือก "เฮติมัน" จึงมักจะจำกัดอยู่แต่เพียงผู้ที่รับราชการในกองทหารคอสแซ็คเท่านั้นและต่อมาก็ยังจำกัดเพิ่มขึ้นไปอีกเป็นแต่เฉพาะนายทหารระดับสูง

คริสต์ศตวรรษที่ 18-19 จำนวนของประเทศในระหว่างปี ค.ศ. 1800-2003 ซึ่งได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่า 8 โดยชุดข้อมูลรัฐ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้การวัดความเป็นประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางแม้ว่าจะไม่มีค่าจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตย แต่ว่าเหล่าผู้ก่อตั้งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดรากฐานของแนวปฏิบัติของอเมริกันเกี่ยวกับอิสราฟตามธรรมชาติและความเป็นเท่าเทียม

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1788 เป็นต้นมา ได้กำหนดให้มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง รวมไปถึงการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยช่วงแรกมีการครอบคลุมเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในยุคอาณานิคมก่อนหน้าปี ค.ศ. 1776 และบางช่วงเวลาหลังจากนั้น มีเพียงเหล่าบุรุษเจ้าของที่ดินผิวขาวเท่านั้นที่มีสิทธิเลือกตั้ง ในขณะที่ทาสผิวดำ อิสระชนผิวดำและสตรียังไม่ได้รับอนุญาตให้เลือกตั้ง ในวิทยานิพนธ์เทอร์เนอร์ ประชาธิปไตยได้กลายเป็นวิถีชีวิต และความเท่าเทียมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ทาสได้เป็นสถาบันทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิบเอ็ดรัฐทางใต้ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งองค์กรจำนวนมากถูกก่อตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนให้คนผิวดำจากสหรัฐอเมริกาไปยังสถานที่อื่น ซึ่งพวกเขาจะได้รับอิสรภาพและความเท่าเทียมที่เพิ่มขึ้น โดยในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1820-1830 สมาคมการอพยพอเมริกัน ได้ส่งคนผิวดำจำนวนมากไปยังไลบีเรีย

เมื่อถึงคริสต์ทศวรรษ 1840 การจำกัดทรัพย์สินทั้งหมดก็ยุติลง และพลเมืองชายผิวขาวเกือบทุกคนก็สามารถเลือกตั้งได้แล้ว ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วมีผู้ใช้สิทธิไปเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับชาติอยู่ระหว่าง 60-80% หลังจากนั้น ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบเจฟเฟอร์สันเป็นประชาธิปไตยแบบแจ็กสันอย่างช้า ๆ เมื่อปี ค.ศ. 1860 จำนวนทาสผิวดำในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเป็น 4 ล้านคน และเมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1860 ระหว่างการสร้างสหรัฐอเมริกาใหม่ ภายหลังสงครามกลางเมืองอเมริกัน ทาสชายที่ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระก็กลายเป็นพลเมืองและมีสิทธิในการเลือกตั้งตามกฎหมาย แต่กว่าที่พวกเขาจะได้รับการสิทธิอย่างมั่นคงก็ต้องรอจนถึง ค.ศ. 1965

ในปี ค.ศ. 1789 ภายหลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศส ได้มีการประกาศใช้คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง และถึงแม้ว่าจะมีผลในเวลาอันสั้น แต่การเลือกตั้งสมัชชาแห่งชาติฝรั่งเศสของบุรุษทุกคน เมื่อปี ค.ศ. 1792 ก็นับเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้งโดยคนทั้งชาติได้นำไปสู่การก่อตั้งฝรั่งเศส ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1848 ซึ่งเป็นยุคตื่นตัวหลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1848

ประชาธิปไตยเสรียังคงมีอายุสั้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และหลายประเทศมักจะกล่าวอ้างว่าตนได้ให้สิทธิการเลือกตั้งกับพลเมืองทั้งหมดแล้ว ในอาณานิคมออสเตรเลียได้เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยเมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในขณะที่ออสเตรเลียได้เป็นรัฐบาลแห่งแรกของโลกที่ให้สิทธิการเลือกตั้งโดยสตรีทั้งชาติในปี ค.ศ. 1861 ส่วนในนิวซีแลนด์ ได้ให้สิทธิการเลือกตั้งกับชาวมารีฟีนเมืองในปี ค.ศ. 1867 ชายผิวขาวในปี ค.ศ. 1876 และผู้หญิงในปี ค.ศ. 1893

ซึ่งนับเป็นประเทศแรกที่ทำให้สิทธิการเลือกตั้งกับพลเมืองทั้งหมด แม้ว่าสตรีจะยังไม่ได้รับอนุญาตให้สมัครรับเลือกตั้งได้จนกระทั่งปี ค.ศ.1919

คริสต์ศตวรรษที่ 20 นับตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศทั่วโลกได้ตื่นตัวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยจำนวนมาก จนทำให้เกิด "กระแสประชาธิปไตย" ซึ่งประสบความสำเร็จในหลายพื้นที่ของโลก ซึ่งมักเป็นผลมาจาก สงคราม การปฏิวัติ การปลดปล่อยอาณานิคม และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและศาสนา

ภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การล่มสลายของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีและจักรวรรดิออตโตมัน ทำให้เกิดรัฐชาติจำนวนมากในทวีปยุโรป ซึ่งส่วนใหญ่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1920 ระบอบประชาธิปไตยได้มีการแผ่ขยายออกไปมากยิ่งขึ้น แต่ด้วยผลของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ทำให้ความเจริญดังกล่าวหยุดชะงักลง และประเทศในแถบยุโรป ละตินอเมริกา และเอเชีย ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่การปกครองในระบอบเผด็จการมากขึ้น ทำให้เกิดเป็นฟาสซิสต์ ในนาซีเยอรมนี อิตาลี สเปนและโปรตุเกส รวมไปถึงรัฐเผด็จการในแถบคาบสมุทรบอลติก คาบสมุทรบอลข่าน บราซิล คิวบา สาธารณรัฐจีนและญี่ปุ่น ซึ่งภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้เกิดผลกระทบในด้านตรงกันข้ามในทวีปยุโรปตะวันตกและความสำเร็จในการสร้างระบอบประชาธิปไตยในเขตยึดครองเยอรมนีของสหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส ออสเตรีย อิตาลี และญี่ปุ่นสมัยยึดครอง ซึ่งได้เป็นต้นแบบของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศในยุโรปตะวันออกที่รวมไปถึงเขตยึดครองของโซเวียตในเยอรมนีถูกบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ตามค่ายตะวันออก หลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองยังส่งผลให้เกิดการปลดปล่อยอาณานิคม และประเทศเอกราชใหม่ส่วนใหญ่จะสนับสนุนให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และอินเดียได้กลายมาเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก และดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ในช่วงหนึ่งทศวรรษภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ชาติตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่ได้มีระบบเศรษฐกิจแบบผสม และดำเนินการตามรูปแบบรัฐสวัสดิการสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกันระหว่างราษฎรกับพรรคการเมือง ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1950 และ 1960 เศรษฐกิจทั้งในกลุ่มประเทศตะวันตกและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ในภายหลังเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลได้ลดลง เมื่อถึงปี ค.ศ. 1960 ชาติส่วนใหญ่ได้มีการปกครองใน

ระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของโลกจะยังคงมีการจัดการเลือกตั้งแบบตบตา และการปกครองในรูปแบบอื่น ๆ อยู่

กระแสของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของรูปแบบประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยในหลายรัฐชาติ ที่เริ่มจากสเปน โปรตุเกส ในปี ค.ศ. 1974 รวมไปถึงอีกหลายประเทศในทวีปอเมริกาใต้ เมื่อถึงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 และต้นคริสต์ทศวรรษ 1980 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงมาจากระบอบเผด็จการทหาร มาเป็นรัฐบาลพลเรือน ตามด้วยประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างช่วงต้นถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1980 และเนื่องจากความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต รวมไปถึงความขัดแย้งภายใน จึงเป็นเหตุทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลาย และนำไปสู่จุดสิ้นสุดของสงครามเย็น

นอกเหนือจากนั้น กระแสของระบอบประชาธิปไตยได้แพร่ขยายไปถึงบางส่วนของทวีปแอฟริกา ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอฟริกาใต้ ความพยายามบางประการในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองยังพบเห็นอยู่ในอินโดนีเซีย ยูโกสลาเวีย จอร์เจีย ยูเครน เลบานอนและคีร์กีซสถาน

จนถึงปัจจุบันนี้ ทั่วโลกได้มีประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยจำนวน 123 ประเทศ (ค.ศ. 2007) และกำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งได้มีการคาดเดากันว่า กระแสดังกล่าวจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ที่ซึ่งประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยจะกลายเป็นมาตรฐานสากลสำหรับสังคมมนุษยชาติ สมมุติฐานดังกล่าวเป็นหัวใจหลักของทฤษฎี "จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์" โดยฟรานซิส ฟูกุยะมะ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวเป็นการวิพากษ์วิจารณ์บรรดาผู้ที่เกรงกลัวว่าจะมีวิวัฒนาการของประชาธิปไตยที่เคารพสิทธิของเสียงข้างมากไปยังยุคหลังประชาธิปไตย และผู้ที่ชี้ให้เห็นถึงประชาธิปไตยเสรี

● นักปราชญ์การเมืองแนวประชาธิปไตยผู้วางรากฐานระบอบประชาธิปไตย

บารอน เดอ มงเตสกีเอร์ (Baron de Montesquieu ค.ศ.1689-1755) หรือชาร์ลส์ หลุยส์ เดอ เซ็กกองดาร์ต (Charles Louis de Secondat) ขุนนางฝรั่งเศสเป็นผู้เขียนหนังสือ เรื่อง วิญญาณแห่งกฎหมาย (The Spirit of Laws) ซึ่งใช้เวลาศึกษาค้นคว้ากว่า 20 ปี หนังสือเล่มนี้พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกใน ค.ศ.1748 และต่อมาได้รับการตีพิมพ์อีก 22 ครั้ง และแปลเป็นภาษาตะวันตกต่างๆ เกือบทุกภาษา นักคิดนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส ผู้ให้กำเนิดแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจปกครองสูง สุดหรืออำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย อำนาจอธิปไตย อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและ อำนาจตุลาการ ที่ว่าเป็นต้นแบบประชาธิปไตยนั่นเอง เพราะเขาไม่ต้องการให้อำนาจอยู่ในมือบุคคลเพียงคนเดียว เพราะบุคคลใดก็ตามซึ่งมีอำนาจอยู่ในมือ มักจะใช้อำนาจเกินเลยอยู่เสมอ มงเตสกี

เออร์เห็นว่าขุนนางควรมีอำนาจออกและยับยั้งกฎหมายร่วมกับสภาจากประชาชน รวมถึงการกำหนดงบประมาณแต่ไม่ควรเข้ามาทำงานด้านอำนาจบริหาร ส่วนกษัตริย์ไม่มีอำนาจออกกฎหมาย มีแต่อำนาจยับยั้ง แต่สภาก็ยังตรวจสอบได้ว่าการใช้อำนาจบริหารเป็นอย่างไรกล่าวหาและเอาผิดที่ปรึกษาของกษัตริย์และเสนาบดีในฐานะฝ่ายบริหารแทนกษัตริย์ได้

แนวคิดในทางการเมืองของมองเตสกีเออร์ ในหนังสือเล่มนี้ มีอิทธิพลต่อสังคมตะวันตก รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นแม่แบบของระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ใช้แนวคิดเรื่อง การแบ่งแยกอำนาจ และระบบคานอำนาจของมองเตสกีเออร์เป็นหลัก ในส่วนของเสรีภาพนั้น มองเตสกีเออร์ เห็นว่าเสรีภาพคือการทำในสิ่งที่ต้องการและไม่บังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ต้องการ จะต้องมีความหมายมาเป็นตัวกลางคอยกำหนดว่า ประชาชนควรทำหรือไม่ควรทำอะไร เพื่อมิให้เสรีภาพของคนหนึ่งไปรบกวนเสรีภาพของคนอื่นและระบบกฎหมายนี้จะไม่เกิดกับระบอบทระราชที่ใช้กำลังอำนาจทำให้ประชาชนหวาดกลัว

วอลแตร์ (Voltaire) หรือ ฟร็องซัวส์ มารี อรูเอต์ (François-Marie-Arouet, 1694-1778) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ผลงานของวอลแตร์มีจำนวนมากมาย หลากหลายประเภททั้งบทละคร นิยาย นิทานเชิงปรัชญา ประวัติศาสตร์ และบทกวี ผลงานของเขาส่วนใหญ่เป็นการเผยแพร่ความคิดทางปรัชญาไปสู่สาธารณชน ปลุกความคิดการวิพากษ์วิจารณ์ให้แก่ชาวฝรั่งเศส เพื่อต่อต้านระบบสถาบันแบบเก่า การต่อสู้เพื่อขจัดความอยุติธรรมในสังคม ความเชื่อที่มลายในทางศาสนา นอกจากนี้เขายังสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

ผลงานของวอลแตร์ได้ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ความคิดวิพากษ์วิจารณ์” (L’esprit critique) แก่ชาวฝรั่งเศส คติวิพากษ์วิจารณ์ต่อทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยวอลแตร์ได้โจมตีระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สถาบันกษัตริย์ การใช้อำนาจตามอำเภอใจของกษัตริย์ สถาบันศาสนา โจมตีคำสอนความเชื่อที่มลาย วอลแตร์ได้สอดแทรกการโจมตีการเอารัดเอาเปรียบประชาชนในระบอบศักดินาเอาไว้ไม่น้อย เราลองมาฟังตัวอย่างการของเขาต่อไปนี้ "สามัญชนอันเป็นคนจำนวนมากที่สุด มีคุณธรรมที่สุด และควรแก่การเคารพยกย่องที่สุด อันประกอบไปด้วยผู้ศึกษากฎหมาย และวิทยาศาสตร์ พ่อค้า ช่างฝีมือ และชาวนา ผู้ประกอบอาชีพอันสูงส่งแต่ไร้เกียรติ สามัญชนเหล่านี้ เคยได้รับการเหยียดหยามจากเจ้า และพระรารับว่าเป็นสัตว์ต้องใช้เวลาอันเป็นศตวรรษทีเดียว ที่จะสร้างความยุติธรรมให้แก่มนุษยชาติ ในอันที่จะทำให้ประจักษ์ว่า เป็นความสยดสยองยิ่ง ที่คนส่วนใหญ่เป็นผู้หว่านไถ แต่คนส่วนน้อย เป็นผู้ขุดมือเปิบเอาพืชผลนั้นไป" ความคิดดังกล่าวของวอลแตร์ สะท้อนออกในหนังสือเรื่องจดหมายปรัชญา (The Philo – sophical Letters) หรือที่รู้จักในอีกชื่อว่า จดหมายเรื่องเมืองอังกฤษ (Letter on the

English) เนื้อหาของหนังสือโจมตีสถาบันและกฎระเบียบต่างๆ ที่ล้าหลังของฝรั่งเศส นอกจากนี้วอลแตร์ยังเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศฝรั่งเศสให้ทันสมัยเหมือนอังกฤษ

วอลแตร์ได้นำหลักการใช้ เหตุผล (L'esprit scientifique) มาแพร่หลายให้แก่ประชาชน เพื่อมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการใช้เหตุผลแก้ปัญหา และรู้จักคิดพิจารณาก่อนจะเชื่ออะไรง่าย ๆ วอลแตร์ใช้ผลงานของเขามาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวความคิดทางปรัชญาสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและตระหนักในปัญหา แนวคิดและความรู้เหล่านี้จึงเปรียบเสมือนกับแสงสว่างทางปัญญาให้แก่ประชาชน เขาเป็นผู้ที่มีส่วนทำให้ประชาชนมีเสรีภาพทาง ความคิดทั้งการพูด การพิมพ์และการนับถือศาสนา ให้ดูแบบอย่างการเมืองการปกครองแบบอังกฤษ วอลแตร์ จึงเป็นผู้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น จนเป็นผลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศาสนา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม “การปฏิวัติฝรั่งเศส” (French Revolution 1789)

ฌอง-ฌาค รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778) เจ้าของแนวคิดสัญญาประชาคม ผู้นำคนสำคัญแห่ง ยุคแสงสว่างทางปัญญา เขาเขียนหนังสือ หลายเล่ม โจมตีความฟอนเฟะของสังคม และการบริหารที่ล้มเหลวของรัฐบาล นอกจากนี้เขายังแสดงทัศนะเกี่ยวกับระบบการศึกษา ปัญหาความไม่เสมอภาคทางสังคมอันเป็นผลจากสภาวะแวดล้อม เรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และแนวทางการปกครอง และอื่นๆ งานเขียนชิ้นเอกของเขาซึ่งเป็นตำราทางการเมืองที่สำคัญและมีอิทธิพลมาก คือ สัญญาประชาคม (The Social Contract) ค.ศ. 1762 ว่าด้วยปรัชญาทางการเมืองด้านการปกครองและพันธสัญญาทางการเมืองระหว่าง รัฐบาลและประชาชน งานเขียนเรื่องนี้ทำให้รูสโซได้ชื่อว่าเป็นผู้วางรากฐานอำนาจอธิปไตยของ ประชาชน The Social Contract หรือ สัญญาประชาคม เขียนขึ้นเพื่อต่อต้านระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในฝรั่งเศส แม้ว่าจะเป็นนักปรัชญาชาวสวิส แต่ก็เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส ในหนังสือเล่มนี้รูสโซกล่าวถึงสัญญาประชาคมว่า หมายถึงสัญญาที่แต่ละคนเข้าร่วมกับทุกคนภายใต้เอกภาพและเจตจำนงเดียวกันโดยที่ประชาชนสามารถก่อตั้งรัฐบาลขึ้นได้ และให้อำนาจแก่รัฐบาลเพื่อรับใช้ประชาชน แต่ถ้าเมื่อใดที่ประชาชนไม่พอใจรัฐบาลก็อาจเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ รูสโซชี้ให้เห็นว่าสภาวะธรรมชาตินั้นเป็นสภาวะที่มนุษย์มีความสุขมีอิสระเสรี และความเสมอภาค อย่างไรก็ตามแม้มนุษย์จะเกิดมาเสรีแต่ทุกหนทุกแห่งมนุษย์ก็ถูกตรึงด้วยโซ่ตรวนแห่งพันธนาการ แนวความคิดของรูสโซถือว่าเป็น รากฐานของระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมาเขาได้อ่านหนังสือและเรียนรู้ด้วยตัวเองตั้งแต่เด็ก เมื่ออายุ 16 ปีออกเดินทางจากเจนีวาเพื่อท่องเที่ยวและหางาน ทำไปเรื่อย ๆ จนได้เป็นผู้ช่วยทูต เขาตีพิมพ์หนังสือ Discourse on the Arts and Sciences(1750) ประสบ

ความสำเร็จและสร้างชื่อให้เขาอย่างมาก มีผลงานออกมาทั้งหนังสือวิชาการและนิยาย *Julie, ou la nouvelle Heloise* (*The New Heloise*) และ *The Confessions of Jean-Jacques Rousseau*

ทอมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes ค.ศ. 1588-1679) นักปรัชญาชาวอังกฤษ แนวคิดด้านการเมืองของฮอบส์ ปรากฏในหนังสือ *ลีไวอาทัน* (*Leviathan*) ซึ่งเป็นงานเขียนชิ้นเอกของฮอบส์ ฮอบส์กล่าวว่าก่อนหน้าทีมนุชย์จะมาอยู่รวมกัน เป็นสังคมการเมือง มนุษย์มีอิสระและเสรีภาพในการกระทำใดๆ ซึ่งย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวาย มนุษย์จึงตกลงกันที่จะหาคนกลางมาทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้เกิดสังคมการเมืองที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยแต่ละคนยอมเสียสละอำนาจสูงสุดของตนให้แก่ฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ประชาชนมีสิทธิเลือกการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของตนส่วนใหญ่ โดยมีข้อผูกมัดว่าทุกคนจะต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ซึ่งจะเป็นผู้ออกกฎหมายมาบังคับประชาชนต่อไป จะเห็นว่าแม้ฮอบส์จะนิยมระบอบกษัตริย์แต่ก็มีแนวความคิดว่าอำนาจของกษัตริย์ไม่ใช่อำนาจของเทวสิทธิ์ หรืออำนาจ ศักดิ์สิทธิ์ แท้จริงแล้วเป็นอำนาจที่ประชาชนยินยอมพร้อมใจมอบให้ ส่วนทางศาสนจักรนั้น ฮอบส์มีความเห็นว่ามันไม่ควรเข้ามาเกี่ยวกับการปกครองของรัฐ นอกจากนี้ ฮอบส์ ยังโจมตีความเชื่อทางศาสนาของมนุษย์ว่าเป็นเรื่องไร้เหตุผล มนุษย์ควรมีชีวิตอยู่ด้วยเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ควรอยู่ด้วยความเชื่อมลาย อย่่างไรก็ตามฮอบส์มิได้ปฏิเสธพระเจ้า แต่ปฏิเสธพิธีกรรมและผู้นำทางศาสนา

จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. 1632-1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นผู้เขียนหนังสือเรื่อง *Two Treatises of Government* (ค.ศ. 1689) แนวคิดหลักของหนังสือคือ การเสนอทฤษฎีที่ว่ารัฐบาลจัดตั้งขึ้นโดยความยินยอมของประชาชน และต้องรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แนวคิดทางการเมืองของล็อก อาจสรุปได้ว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจทางการเมือง และมีอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นได้ รัฐบาลจึงมีหน้าที่ปกครองโดยคำนึงถึงประโยชน์และสิทธิธรรมชาติของ ประชาชนอันได้แก่ ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน รัฐบาลมีอำนาจภายในขอบเขตที่ประชาชนมอบให้ และจะใช้เฉพาะเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน เท่านั้น รัฐต้องไม่เข้าแทรกแซงในกิจการของปัจเจกชน นอกจากนี้ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ เพื่อรักษาเสรีภาพและทรัพย์สินของผู้นั้น แนวคิดทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นรากฐานความคิดของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ และมีอิทธิพลต่อปัญญาชนและปรัชญาเมธีของยุโรป โดยเฉพาะกลุ่มนักคิดฟิโลซอฟ (philosophes) ของฝรั่งเศส

สรุป

สำหรับทั้งเพลโตและอริสโตเติล นักปราชญ์ทั้งสองนี้ไม่เห็นด้วยกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพลโตได้แสดงความคิดเห็นถึงผู้นำของรัฐในอุดมคติในหนังสืออุดมรัฐว่า "ผู้นำของรัฐควรจะเป็นผู้นำกลุ่มน้อยที่ทรงภูมิความรู้และเปี่ยมด้วยคุณธรรม อุทิศตนเองให้กับรัฐ เมื่อรัฐมีผู้นำที่มีคุณภาพเช่นนี้ รัฐนั้นก็เจริญก้าวหน้า มีระบบการบริหารที่ดี ประชาชนจะมีชีวิตที่เป็นสุข" โดยเขาเห็นว่านักปราชญ์และนักปกครองเป็นผู้นำที่ดี โดยถือว่าการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด เนื่องจากเพลโต ชมขึ้นจากการตัดสินของกลุ่มคนที่ให้ประหารโสเครตีส

ส่วนทางด้านอริสโตเติลได้เปรียบเทียบแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ การปกครองโดยบุคคลเพียงคนเดียว (สมบูรณาญาสิทธิราช/ทรราช) การปกครองโดยคณะบุคคลส่วนน้อย (อภิชนาธิปไตย/คณาธิปไตย) และการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ (การปกครองโดยชนชั้นกลาง/ประชาธิปไตย) ซึ่งรูปแบบที่กล่าวมานั้น อริสโตเติลได้จัดแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็นรูปแบบที่ดีและเลวตามลำดับ และเขาได้พิจารณาว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ไม่ดีเมื่อเทียบกับการปกครองโดยชนชั้นกลางเขาเชื่อว่ารากฐานของระบอบประชาธิปไตยนั้นมาจากเสรีภาพ ซึ่งมีเพียงการปกครองในรูปแบบดังกล่าวเท่านั้นที่พลเมืองสามารถแบ่งปันเสรีภาพร่วมกันได้ ซึ่งเขาก็ได้โต้แย้งว่านี่เป็นวัตถุประสงค์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยทิศทางหลักของเสรีภาพ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำและภาวะผู้ตามที่ดี เนื่องจากทุกคนมีความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเหลื่อมล้ำทางฐานะ ความสามารถ ขาดิกำเนิด และสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้

"แต่อีกหนึ่งปัจจัยสำหรับเสรีภาพ คือ การปกครองและการถูกปกครองอยู่ในขณะเดียวกัน สำหรับหลักการอันเป็นที่นิยมของความยุติธรรม นั่นคือ ความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ไม่ใช่ชีวิตที่ทรัพย์สินเงินทอง และถ้าหากแนวคิดเรื่องความยุติธรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จ ความจำเป็นทั้งหลายนั้นจะต้องมีความเป็นอิสระ และการตัดสินใจของกลุ่มคนส่วนใหญ่นั้นจะต้องเป็นความยุติธรรมอย่างสุดท้ายซึ่งต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากหลักการที่ว่าบุคคลสมควรที่จะได้รับการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผลของระบอบประชาธิปไตย คือ คนจนมีอำนาจมากกว่าคนรวย เนื่องจากคนจนมีจำนวนมากกว่า และการถือเอาเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก ดังนั้น นี่จะเป็นเครื่องหมายของเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญไว้แล้ว หนึ่ง คือ ความเป็นอิสระของตนที่จะดำเนินชีวิตตามใจของตน ซึ่งถือเป็นกระบวนการของเสรีภาพ และไม่ดำเนินชีวิตอย่างคนที่ตกเป็นทาส นี่เป็นหลักการข้อที่สองของประชาธิปไตย และเนื่องจากมีการกล่าวอ้างว่าจะต้องไม่ปกครองโดยบุคคลใดๆ ก็ตาม หรือความล้มเหลวที่จะปกครองและถูกปกครองในเวลาเดียวกันนั้น และนี่จะเป็นหนทางอันเป็นหลักการที่สองซึ่งสนับสนุนเสรีภาพอันเท่าเทียม"

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย 3 แนวคิด คือ แนวคิดแรก ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หรือระบบการเมือง คือเมืองค์กร ต่าง ๆ ในการปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชนในมีส่วนร่วมในการดำเนินการปกครอง เช่น การมีสภาผู้แทนราษฎร มีพรรคการเมือง มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ศาลมีอิสระจากฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร แนวคิดที่สอง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ หมายความว่า ประชาชนมีความรู้สึกและยอมรับคุณค่าของประชาธิปไตยในขอบเขตแห่งกฎหมาย เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ โดยยึดถือและปฏิบัติอย่างมั่นคงตามวิถีทางแห่งกฎหมาย เพื่อธำรงไว้ซึ่งหลักการแห่งประชาธิปไตย แนวคิดที่สาม ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หมายความว่า การปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประชาชนทุกคนเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดหรือเอารัดเอาเปรียบสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น เคารพกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด หากประชาชนของประเทศใดไม่ยึดถือหลักประชาธิปไตย เป็นวิถีชีวิตประเทศนั้นก็ไม่เรียกว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือแม้จะมีกลไกอื่นเช่นมีรัฐธรรมนูญ มีพรรคการเมือง หรือเมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

กิตติพัฒน์ สุวรรณสิริเมธี. (12 สิงหาคม 2558). เอกสารประกอบวิชาปรัชญาการเมืองตะวันตก.

สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก

https://www.mcu.ac.th/article/detail/14242?fbclid=IwAR2u_2Mp

[qVx8z_0s3zPBKW-ornslcaZEo6j61jHl3nT1TGZb003Yu2mM8TE](https://www.mcu.ac.th/article/detail/14242?fbclid=IwAR2u_2Mp)

ทวีศักดิ์ กันโยชัย. (2550). แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก

<http://www.satit>

[.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/soc/27.htm?fbclid=IwAR3K_108rZGwPXfbV](http://www.satit)

[11v_tkOGB_miTKHg-KLMQRDvK1sDwUUp2_HaFH0ooo](http://www.satit)

ทวีศักดิ์ กันโยชัย. (2550). ประชาธิปไตย (democracy). สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก

<http://www.satit>

[.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/soc/27.htm?fbclid=IwAR3K_108rZGwPXfbV](http://www.satit)

[11v_tkOGB_miTKHg-KLMQRDvK1sDwUUp2_HaFH0ooo](http://www.satit)

ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (20 กรกฎาคม 2555). นักปราชญ์การเมืองแนวประชาธิปไตย ผู้
วางรากฐานระบอบประชาธิปไตยคนสำคัญของโลก. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2563, จาก
[https://freedom-thing.blogspot.com/search/label/นัก
ปราชญ์?fbclid=IwAR2lv2WW-ebWKbhJJBH6
pRlIb98HlRemhdDO1nH4N5NRj5_qI_XnMVjpAL0](https://freedom-thing.blogspot.com/search/label/นักปราชญ์?fbclid=IwAR2lv2WW-ebWKbhJJBH6pRlIb98HlRemhdDO1nH4N5NRj5_qI_XnMVjpAL0)

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2524, 45). ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม
2563, จาก
[http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/pol/2.htm?fbclid=IwAR2V
RuhR5RxOi_u1BW5B6DkBgqWekBxKq5hm06QbAzxnCDLdS7v1gLrnK7Y](http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/pol/2.htm?fbclid=IwAR2VRuhR5RxOi_u1BW5B6DkBgqWekBxKq5hm06QbAzxnCDLdS7v1gLrnK7Y)

ศศิมาภรณ์ แสงกล้า. (25 กรกฎาคม 2554). ประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2563, จาก
[https://sit
es.google.com/site/nongjomjam000/system/app/pages/recentChanges](https://sites.google.com/site/nongjomjam000/system/app/pages/recentChanges)

การเรียกร้องสิทธิของคนไร้บ้านในเชียงใหม่ กรณีศึกษาบ้านเต็มฝัน Claims for homeless people in Chiang Mai Case study of Baan Tuam Dream

ชนสรณ์ กลิ่นหอม, ชนาภา แซ่ซี, ธัญนิยา มุลเขียน, สุदारัต ศรีเพ็ง, สุนิชา ปานันท์¹
Chanasorn klinhom, Chanapa saesee, Thaniya Moonkhean, Sudarat Sripheng,
Sunisa panun

บทคัดย่อ

จากการทำบทความนี้ คณะผู้ศึกษาได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิของคนไร้บ้านในเชียงใหม่ กรณีศึกษาบ้านเต็มฝัน จากสถานการณ์คนไร้บ้านในอดีตจนถึงมีศูนย์พักพิงฯของลุงดำเป็นคนหนึ่งที่ทำให้ภาพนั้นได้ดี เพราะเขาผ่านสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านของคนไร้บ้านมานานนับสิบกว่าปี จนปัจจุบันกลายมาเป็นคนขับเคลื่อนในประเด็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้านหลายคนคงคุ้นชินคำว่า “คนเร่ร่อน” มากกว่า “คนไร้บ้าน” เพราะเป็นคำที่ถูกใช้เรียกบุคคลอาศัยอยู่ตามที่สาธารณะมาก่อนการนิยามคนเหล่านี้ว่าเป็น “คนไร้บ้าน” ซึ่งการเปลี่ยนคำเรียก ก็นับระยะเวลายาวนาน พอๆกับสถานการณ์คนไร้บ้านที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาที่เราพวกเขาเผชิญ ‘ลุงดำ’ หรือ สุทิน เอี่ยมอิน อดีตคนไร้บ้าน ที่ผ่านสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านของคนไร้บ้านมานานนับสิบกว่าปี จนปัจจุบันกลายมาเป็นคนขับเคลื่อนในประเด็นเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน ลุงดำเป็นคนไร้บ้านมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2544 นอนสนามหลวงมาสามปี ผ่านสถานการณ์ที่รัฐไล่จับคนไร้บ้านจนต้องหนีออกไปชานเมืองอยู่บ่อยครั้ง จนท้ายที่สุดเขาตระหนักว่า ตนเองไม่สามารถหนีได้ตลอดชีวิต ประกอบกับมีเครือข่ายสลัมสี่ภาคมาแนะนำเรื่องสิทธิฯ ทำให้เขาเห็นความเป็นไปได้ที่จะช่วยให้คนไร้บ้านมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น จึงตัดสินใจเป็นตัวแทน นำเสนอปัญหาต่อภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การเรียกร้องสิทธิ; คนไร้บ้าน; ความเหลื่อมล้ำ

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University.i

Corresponding Author, E-mail: Sudaratsripheng@gmail.com

Abstract

As a result of this paper, the study team studied the claims for the rights of homeless people in Chiang Mai. Case study of Baan Tuam Dream From the situation of homeless people in the past to having Uncle Dam's shelter, he was the one who gave that picture well. Because he has been through the transition situation of the homeless for more than ten years. until now become many activists in the issue of improving the quality of life for the homeless are probably more familiar with the term "homelessness" than "homelessness" because it was used to refer to individuals living in public places before defining them as "homelessness". Being a "homeless person" which change the calling lasts a long time As well as the situation of homeless people that change each time they face "Uncle Dam" or Sutin lamin, a former homeless person. who has been through the transition situation of the homeless for more than ten years Until now, it has become a driving force in the subject matter. improving people's quality of life homeless Uncle Dam has been homeless since 2001. Sleeping in Sanam Luang for three years through situations where the state often chases homeless people and has to flee to the suburbs until finally, he realized You cannot escape your life in addition, there is a network of slums in four regions to introduce the rights. He saw the possibility of helping the homeless have a better quality of life. therefore decided to be an agent present the problem to the government Related organizations.

Keywords : claims; homeless people; bias

บทนำ

เรื่องราวของคนไร้บ้านไม่ได้มีแต่ด้านที่ทุกข์ยาก น่าสงสาร น่าเห็นใจ แต่ยังมีเรื่องราวของการพยายามลุกขึ้นมาพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อต่อสู้กับสถานะไร้บ้าน อีกทั้งยังมีเรื่องของสิทธิในด้านต่างๆ คนไร้บ้านมักเป็นกลุ่มคนเปราะบาง และประเด็นคนไร้บ้านก็สะท้อนให้เห็นว่า ที่คือผลจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการที่ไม่มีหลักประกันหรือสวัสดิการใดๆ มารองรับผู้คนที่สังคมไม่โอบอุ้มพวกเขา โดยในจังหวัดเชียงใหม่จะมีอาสาสมัครบ้านเต็มฝัน หรือ เครือข่ายคนไร้บ้านจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับประชาชนจิตอาสา เข้า

มาแบ่งกลุ่มลงพื้นที่นำ อาหาร หน้ากากอนามัย และเจลแอลกอฮอล์ ไปมอบให้กับกลุ่มคนไร้บ้านในตัวเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งช่วยเรียกร้องสิทธิต่างๆ ให้แก่คนไร้บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างเช่นทางด้วยสาธารณสุข ในกลุ่มของคนไร้บ้านส่วนใหญ่จะมีอาชีพเก็บของเก่าหรือเก็บขยะขาย ทางกลุ่มอาสาสมัครบ้านต่อมฝนก็ได้มีการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปตรวจสอบสุขภาพ และเตรียมหารือกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ และ อสม. ให้เข้ามาดูแลกลุ่มคนไร้บ้านให้มีสิทธิที่จะเข้าถึงการสาธารณสุขอีกด้วย เรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ต่างๆ ของคนไร้บ้านให้มีคุณภาพชีวิตให้สมกับการเป็นมนุษย์อีกด้วย

เนื้อเรื่อง

1. ความหมายของคนไร้บ้าน

การเกิดขึ้นของคนไร้บ้านนั้นซับซ้อนเกินกว่าจะอธิบายได้ว่า เป็นข้อผิดพลาดส่วนบุคคลหรือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เกิดจากซ้อนทับกันในหลายๆ มิติ กล่าวคือ คนไร้บ้านอาจเกิดจากผลพวงของวิกฤตชีวิต การตกงานหรือร่างกายพิการ ซึ่งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าเงื่อนไขแค่นี้จะผลักดันให้เขากลายเป็นคนไร้บ้านในทันทีแต่เมื่อพวกเขาไม่มีญาติพี่น้องหรือเครือข่ายสังคมคอยช่วยเหลือไม่มีสวัสดิการจากภาครัฐมาดูแลและเมื่อการพยายามดิ้นรนของพวกเขาไม่ประสบผลสำเร็จ พวกเขาจึงกลายเป็นคนไร้บ้าน เพียงแต่อีกปัญหาหนึ่งที่ยูเซียนชี้ให้เห็นจากการลงพื้นที่สำรวจคือ ความเปราะบางของสถาบันครอบครัว คนไร้บ้านหลายๆ คน ต้องออกมาเร่รอนเพราะครอบครัวของเขาล้มเหลวในการประคับประคองสมาชิกไว้ยามที่ใครสักคนประสบปัญหา บุญเลิศจำแนกลักษณะร่วมของคนไร้บ้านออกเป็นสี่ข้อด้วยกัน นั่นคือ

- 1) ขาดเครือข่ายคอยสนับสนุน เมื่อพวกเขาโดดเดี่ยว และไม่อาจจัดการวิกฤติในชีวิตได้ด้วยตัวคน
- 2) วุฒิการศึกษาต่ำ
- 3) การขาดทักษะฝีมืออาจเห็นว่ามีคนไร้บ้านที่รับงานก่อสร้างหรืองานช่าง แต่พวกเขาก็ไม่ใช่แรงงานที่มีความชำนาญ เป็นแรงงานไร้ทักษะที่ไม่ได้รับประกันว่าผู้จ้างจะจ่ายเงินจ้างต่อเมื่องานหนึ่งๆ สิ้นสุด
- 4) การไม่มีทุนทางเศรษฐกิจ เพราะแม้ว่าอาชีพหาบเร่จะเป็นงานที่ไม่ต้องมีวุฒิการศึกษาก็สามารถทำได้ เพียงแต่คนไร้บ้านไม่มีทุนพอที่จะทำการลงทุนเป็นเหตุให้ขาดโอกาสจะยกฐานะของตัวเอง

แต่หันไปจากปัจจัยเชิงบุคคลเมืองเองก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดคนไร้บ้าน ด้วยเพราะการแสวงหาที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนนั้นยากขึ้นมาก ซึ่งก็เป็นสาเหตุจากการไม่มีที่ดินว่างในเมืองสำหรับการบุกเบิก จากการที่ที่ดินเองมีราคาสูงขึ้น และเจ้าของที่ดินก็ไม่ยอมให้มีการบุกเบิกหรือเข้ามาใช้ประโยชน์ พื้นที่อย่างสนามหลวงจึงกลายเป็นพื้นที่ของคนไร้บ้าน เพียงแต่พวกเขาก็ไม่อาจลงหลักปักฐานได้อยู่ดี นอกจากการที่คนไร้บ้านเข้าไปอาศัยอยู่ในที่ดินรกร้าง หรือตามตึกเก่าๆ และปลูกบ้านอย่างง่ายซึ่งก็คือเพิงกระต๊อบมุงผ้าใบ อีกปัญหาหนึ่งคือ ตลาดที่อยู่อาศัยมีราคาแพงขึ้น ทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถจะจ่ายค่าที่อยู่ได้ไหว ทว่าเรื่องราวของคนไร้บ้านนั้นซับซ้อนเกินกว่าเหตุปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมา ด้วยเพราะพวกเขาเองก็มีความพยายามที่จะนิยามคุณค่าของชีวิต ซึ่งในทางหนึ่งก็คือการหาคำตอบให้กับการถูกสังคมตั้งคำถาม ในการให้ความหมายกับตัวเองนั้นกล่าวได้ว่าผู้ถูกอยู่กับการหาเลี้ยงชีพอย่างมีนัยยะสำคัญ ใช่ คนไร้บ้านไม่ได้หมายความว่าไม่มีรายได้เสมอไป แต่ก็เช่นกันที่ในคนไร้บ้านเองก็มีกลุ่มที่ไม่แสวงหารายได้ใดๆ เช่นกัน กล่าวได้ว่าในโลกของคนไร้บ้านเองก็มีชนชั้น ซึ่งได้แบ่งออกอย่างคร่าวๆ ดังนี้

1) พวกที่เดินไปขอเงินคนอื่นตรงๆ และคอยปั่นเรื่องหลอกหลวง เช่น ไม่มีเงินกลับต่างจังหวัด การหารายได้จากการโกหกของคนกลุ่มนี้ไม่เพียงแค่สร้างความรำคาญให้กับคนที่ถูกขอเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ภาพลักษณ์ของคนไร้บ้านถูกมองในแง่ลบอีกด้วยจึงมักถูกกีดกันจากกลุ่มคนไร้บ้านอื่นๆ

2) ผีหรือคนที่ไม่ทำงานประจำ ซึ่งก็แยกย่อยออกได้ตามลักษณะงานที่ทำ หรือวิธีการที่ได้เงินมา อย่างเช่น พวกที่รอจะได้เงินหรืออาหารจากการแจกทานเพียงอย่างเดียว และกลุ่มที่ทำงานไม่ประจำอย่าง คนแจกใบปลิวหรือคนขายของมือสอง

3) ในส่วนระดับกลาง และระดับสูงจะถูกแบ่งจากการมีทุน โดยระดับกลางก็เช่น คนหาของเก่าที่ไม่มีรถเข็น หรือคนขายกระดาษพลาสติกกรองน้ําทุนน้อย ซึ่งเพราะรายได้ที่ไม่มากนักพวกเขาก็มีระดับที่ไม่ต่างกับผีสักเท่าไร ยังคงต้องอาศัยกินข้าวจากวัด ต่างกับคนไร้บ้านระดับสูงที่ก็คือกลุ่มที่มีรถเข็นเป็นของตัวเองหรือกลุ่มคนขายกระดาษพลาสติกกรองน้ํามีทุนมากหน่อย โดยคนกลุ่มนี้จะไม่ซื้อข้าวกินเอง และไม่ยอมไปรอข้าวแจกเพราะไม่อยากไปปะปนตัวเองกับชนชั้นอื่นๆ

ทว่าถึงที่สุดแล้ว แม้คนไร้บ้านจะดูใช้ชีวิตไปวันๆ อย่างไม่ลงหลักปักแหล่ง หากก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะไร้สิ้นซึ่งความหวัง พวกเขาต่างต้องการมีที่อยู่แน่นอน มีครอบครัวที่ดี เพียงแต่ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะมันเป็นวิธีที่เขาจะจัดกับสถานการณ์ที่ชีวิตไม่เหลือทางเลือกแล้วก็ตาม คนไร้บ้านไม่ได้หมายถึงคนไร้หวัง และเพราะมนุษย์ต่างก็ต้องมีความหวังด้วยกันทั้งนั้น เพียงแต่มัน

นำเสรีภาพที่ความหวังของมนุษย์กลุ่มหนึ่งกลับถูกลดขนาดให้เล็กลงจนเกือบเรียกได้ว่าแทบไม่มี (นิธิ เอียวศรีวงศ์)

2. สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีส่วนพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา ได้ให้คำนิยามศัพท์ “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรมเห็นว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) หมายความว่าสิทธิที่มีตามธรรมชาติซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดโดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือกติกาอนุสัญญาข้อตกลงต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรองหลักการแนวคิดสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่เกิดมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีคุณค่าของคนในฐานะที่เป็นมนุษย์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) คุณค่าในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคมซึ่งแตกต่างกัน และ 2) คุณค่าในฐานะความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกันการกำหนดคุณค่าที่ต่างกัน เช่น ให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่านำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการเลือกปฏิบัติจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและเน้นคุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ที่ไม่สามารถมอบอำนาจ หรือมอบสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใด เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการ รักษาพยาบาล สิทธิของผู้ลี้ภัย สิทธิเหล่านี้ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกันเพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้นและมีกฎหมายรองรับแตกต่างจากสิทธิการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สินเป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ

3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วนได้ ไม่มีสิทธิหนึ่งใดมีความสำคัญเหนือกว่าอีกสิทธิอื่น เช่น เราไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมีความสำคัญยิ่งกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพราะสิทธิทุกประเภทมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

4) ความเสมอภาคและการห้ามเลือกปฏิบัติการเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคมและถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเพราะเหตุที่เราเกิดมาเป็นคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คน รวย คนพิการ เด็ก ผู้สูงวัยคนป่วย ผู้ดีหรือบุคคลเพศใดแต่สังคมไทยยังมีการเลือกปฏิบัติซึ่งเรามากได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ผนตกไม่ทั่วฟ้า” หรือ “รักลูกไม่เท่ากัน” อยู่ตลอด

อย่างไรก็ตามแม้ประเทศไทยจะมีพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนตามสนธิสัญญาที่รัฐบาลได้ลงนามรับรองให้สัตยาบันไว้กฎหมายระเบียบข้อบังคับ ข้อปฏิบัติภายในประเทศก็ยังคงมีปัญหา เกี่ยวกับความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ที่ไปด้วยกันได้ในเรื่องของสิทธิมนุษยชน กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายมีความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักสิทธิมนุษยชนการถกแถลงในวงสนทนากันอย่างกว้างขวางการแสดงความคิดเห็นข้อเรียกร้องที่เชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน กฎหมายไทยและการบังคับใช้กฎหมายอยู่บ่อยครั้ง เช่น การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงกับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนการตรวจหาสารพันธุกรรม (DNA) จากเด็กและการวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นนั้นหากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและองค์กรอิสระ ไม่ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ให้ทราบถึงสาเหตุและสภาพของปัญหาอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริงแล้วนำมากำหนดนโยบายแนวทางปฏิบัติที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนเป็นระบบในทุกระดับชั้นร่วมแรงร่วมใจเพื่อนำไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงและพัฒนาก้าวสู่เป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรมก็เห็นทีจะเป็นเรื่องยากที่ประเด็น ปัญหาเหล่านี้จะหมดหายไปจากสังคมไทย (สมเกียรติ เกียรติเลขากุล)

3. การเรียกร้องสิทธิมนุษยชนของคนไร้บ้าน

คนไร้บ้านเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ถูกจัดว่าเป็นผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะโดยคนที่อยู่ในที่สาธารณะจะมีลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ซ้อนทับกันซึ่งสามารถจำแนกเป็นกลุ่มหลักๆ คือไร้บ้าน/ไม่มีบ้าน, เร่ร่อน, ครอบครัวแตกแยก ติดสุรา/ยาเสพติด ผู้มีปัญหาสุขภาพ/ผู้ป่วย, ผู้ให้บริการทางเพศ, ผู้พันโท และขอบิฮะ กล่าวคือ คนไม่มีบ้านอาจติดสุราด้วย หรือผู้ให้บริการทางเพศอาจเป็นคน เร่ร่อนด้วย เป็นต้น ในการสำรวจจึงไม่สามารถระบุจำนวนของกลุ่มคนแต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่เรื่องปกติทั่วไปที่คนหนึ่งคนที่กล้าตัดสินใจมานอนกับดินกินกับทราย หรือออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะ คนไร้บ้านหลายคนมีปัญหาครอบครัว ไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชนบางรายรู้สึกล้มเหลว ที่ตกงาน ถูกโกงค่าแรง บางรายคิดต่างผิดแปลกไปจากกรอบของครอบครัวหรือชุมชนจนรู้สึกว่าการกลับบ้านไม่ได้ บางรายไม่มีบ้านให้กลับเพราะถูกยึดที่ดินเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของ หลายคนที่ต้องมาเป็นคนไร้บ้าน บางรายเริ่มจากการนอนข้างถนนเพียงชั่วคราวเพื่อ

รองาน บางรายโชคร้ายถูกขโมยกระเป๋าเงินไปพร้อมกับบัตรประชาชน หรือนอนข้างถนนหลายวัน
 เข้าร่างกาย สกปรกไปสมัครก็ถูกรังเกียจ ร่างกายสกปรก เสื้อผ้าอมเหม็นมีกลิ่นเหม็นจึงเป็นภาพที่
 คนทั่วไป พบเห็นทำให้คนไร้บ้านมักถูกมองด้วยทัศนคติเชิงลบว่าคนที่ออกมาอยู่ในที่สาธารณะด้อย
 ค่า ไม่มีประโยชน์ เป็นภาระของสังคมและขัดขวางความเป็นระเบียบของบ้านเมือง ในทางกลับกัน
 คนไร้บ้าน เองพอใจที่รักษาศักดิ์ศรีความเป็นคนของตัวเองเอาไว้ได้ด้วยการไม่เป็นภาระของใครพวก
 เขาพยายามแสวงหาโอกาสในสังคมด้วยตัวเอง แรงกดดันจากครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็น
 แรงผลักดันให้พวกเขาออกเดินทางจากถิ่นฐานเดิมสู่ที่ที่เป็นความหวังนั่นคือเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ ที่เต็ม
 ไปด้วยสัญลักษณ์แห่งความศิวิไลซ์ เมืองจึงเป็นแหล่งทำกินของผู้คนที่อับจนหนทาง การดิ้นรน ต่อสู้
 กับปัญหาเรื้อรังของคนไร้บ้านเป็นสิ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าพวกเขา กำลังรักษาศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์
 โดยไม่ร้องขอความช่วยเหลือ หลายคนแสดงตัวว่าตนหาเลี้ยงชีพเองได้ พวกเขาไม่ใช่ขอทาน พวก
 เขาถือว่าเขาสามารถรับผิดชอบตัวเองได้ เช่น หาข้าวปลาอาหารประทังชีวิต มีเครื่องใช้ปัจจัยสี่
 ดังนั้นการยืนหยัดอยู่ในที่สาธารณะด้วยน้ำพักน้ำแรงที่ประกอบด้วยความอดทน และกล้าหาญต่อ
 สายตาของสังคมแสดงให้เห็นว่าคนไร้บ้านกำลังสร้างความหมาย ตัวตนและพื้นที่ ใหม่ของพวกเขา
 เพื่อให้สังคมรับรู้และลบลอยมลทินที่สังคมได้สร้างต่อพวกเขาด้วยทัศนคติเชิงลบ การยื่นมือเข้า
 ช่วยเหลือคนไร้บ้านจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะนอกจากคำนึงถึงปัจจัยภายนอก อย่างบ้านพัก
 อาชีพ และสวัสดิการต่างๆ แล้ว ยังต้องตระหนักถึงหลักพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน คือการเห็นถึง
 คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพวกเขาด้วย จะเห็นได้ว่าทัศนคติเป็น ประเด็นต้นๆ ที่ต้อง
 ปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปมปัญหาในการปฏิบัติต่อกันด้วยกันเองในสังคม หลักสิทธิมนุษยชนถือเป็น
 หลักการสำคัญที่จะทำให้มีมุมมองในการเห็นคนเท่ากัน โดยต้องตระหนักถึง ลักษณะเฉพาะของสิทธิ
 มนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือเป็นสิทธิที่ติดตัว มากับมนุษย์
 (Inherent) เป็นสากล (Universal) ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) และไม่ถูกแยก ออก
 จากกัน (Indivisible) คือ สิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ หรือนับถือศาสนา
 ใด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มาจากพื้นฐานทางสังคมหรือการเมืองอย่างไร มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและ
 เสรีภาพ มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิไม่มีใครจะมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคล
 ใด บุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับสิทธิมนุษยชนหรือแม้ว่าจะละเมิด
 สิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพ มีความมั่นคงและมีมาตรฐาน การ
 ดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

จากการศึกษาพบว่าคนเร่ร่อนไร้บ้านทุกคนมีความคิดและมุมมองเรื่องศักดิ์ศรีและคุณค่า
 ความเป็นมนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างมีตรรกะ ไม่ดูถูกเหยียดหยามและมีความเอื้ออาทรต่อกัน

โดยเฉพาะคนในพื้นที่การศึกษาเขตเชียงใหม่ เมื่อมีผู้คนออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน นักพัฒนาสังคมและนักศึกษา ตระหนักว่าคนไร้บ้านเป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสที่จะมีบ้านอยู่อย่างมั่นคงเหมือนคนอื่นๆ รวมทั้งขาดโอกาส ที่จะเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการต่างๆ เช่น บริการสาธารณะ การรักษาพยาบาล การศึกษา การมีงานทำ และความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัย จึงได้ร่วมกันเก็บข้อมูลและพูดคุยกับคนไร้บ้านตามที่ สาธารณะต่างๆ แต่เครือข่ายคนไร้บ้านยังมีจำนวนสมาชิกไม่มากจึงเป็นกลุ่มคนเล็กๆ ที่ไร้พลังจึงเข้าร่วมกับเครือข่ายสลัมสี่ภาค เนื่องจากสลัมสี่ภาคเป็นกลุ่มประชาชน ที่ต่อสู้เพื่อปากท้อง และความเป็นอยู่มาอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง และยังเป็นกลุ่มที่ประสบปัญหา คล้ายคลึงกับคนไร้บ้านมากที่สุดเพราะเป็นคนจนในเมืองเหมือนกัน มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกัน แต่คนไร้บ้านประสบปัญหารุนแรงกว่าคือไม่มีแม้หลังคาถนุถนอมกันฝนไว้พักพิง ดังนั้นเครือข่ายสลัมสี่ภาค จึงให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนไร้บ้านด้วยการพูดคุยกับชุมชนตลิ่งชันและร่วมมือกันแบ่งปันที่สาธารณะของชุมชนให้สร้างเป็นที่พักชั่วคราวของคนไร้บ้านและเรียกร้องเรื่องสิทธิที่อยู่อาศัย โดยปรารถนาให้รัฐบาล ระบุสิทธิที่อยู่อาศัยในรัฐธรรมนูญว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเพียงพอ มีความปลอดภัย มีความสงบสุข และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากการถูก บังคับขับไล่ หรือรื้อย้ายให้ออกจากที่อยู่อาศัยโดยพลการ

การต่อสู้ของคนไร้บ้านนี้ สามารถสะท้อนถึงความหลากหลายของมนุษย์ทั้งในด้านครอบครัวชุมชน สิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิต นอกจากนี้แล้วในด้านโครงสร้างทางสังคมทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในแต่ละตำแหน่งแห่งที่ของประเทศส่งผลถึงทัศนคติความเชื่อ ค่านิยมทำให้เกิดการกีดกันและความไม่เข้าใจความแตกต่างในสังคมสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือสิทธิของความเป็นพลเมืองของคนไร้บ้านที่เสมอภาคกับพลเมืองคนอื่นๆ โดยการมอบสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการเมืองตามสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองโดยต้องมีการแก้ปัญหาส่งเสริมและพัฒนาสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในขั้นต้นเนื่องจากพวกเขาขาดโอกาสด้านนี้ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีการส่งเสริมสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแก่คนไร้บ้านด้วย (เขมชาติ ตนบุญ)

4. บทบาทของหน่วยงานเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนในการดูแลคนไร้บ้าน

นักพัฒนาสังคมและนักศึกษาตระหนักว่าคนไร้บ้านเป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสที่จะมีบ้านอยู่อย่างมั่นคงเหมือนคนอื่นๆ รวมทั้งขาดโอกาสที่จะเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการต่างๆ เช่น บริการสาธารณะ การรักษาพยาบาล การศึกษา การมีงานทำและความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัย เพื่อ

สร้างความเข้าใจใหม่แก่สังคมและหาแนวทางในการช่วยเหลือคนไร้บ้านในปี 2542 มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ลงพื้นที่ในการสร้างความเข้าใจในการรวมกลุ่มแก้ปัญหา โดยใช้กิจกรรม เดินกาแฟ ลงเยี่ยมตามจุดต่างๆ ควบคู่กันไปในนั้นศูนย์กิจกรรมอิสรชน (ปัจจุบันเป็นมูลนิธิอิสรชน) ดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตโดยให้ความรู้ในเรื่องของทักษะชีวิต ยาเสพติด และความรู้เรื่องเอดส์ ตลอดจนโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แก่คนด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในช่วงภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้คนไร้บ้านบางส่วนที่เข้าใจการทำงานและยอมรับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดการรวมตัวเป็นรูปธรรมมากขึ้นคือเครือข่ายคนไร้บ้าน จึงได้ร่วมกันเก็บข้อมูลและพูดคุยกับคนไร้บ้านตามที่ สาธารณะต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่แก่สังคมและหาแนวทางในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน ในปี 2542มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยได้ลงพื้นที่ในการสร้างความเข้าใจในการรวมกลุ่มแก้ปัญหา โดยใช้กิจกรรมเดินกาแฟ ลงเยี่ยมตามจุดต่างๆ ควบคู่กันไปในนั้นศูนย์กิจกรรมอิสรชน (ปัจจุบันเป็นมูลนิธิอิสรชน) ดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตโดยให้ความรู้ในเรื่องของทักษะชีวิต ยาเสพติด และความรู้เรื่องเอดส์ ตลอดจนโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แก่คนด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในช่วงภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้คนไร้บ้านบางส่วนที่เข้าใจการทำงานและยอมรับความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนจึงเกิดการ รวมตัวเป็นรูปธรรมมากขึ้นคือเครือข่ายคนไร้บ้าน ตามข้อเสนอนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ใน การก่อตัวเป็นชุมชนของคนไร้บ้านต่อไป แม้ผู้วิจัยจะเห็นคล้อยตามแต่ในข้อเท็จจริงที่พบระหว่าง หน่วยงานของภาครัฐเองเริ่มเข้ามาบอบาบทต่อคนเร่ร่อนไร้บ้านเมื่อปี 2550 โดยร่วมมือกับภาคเอกชนที่มีความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมายอยู่ก่อนเป็นที่เลื่องให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ มีการริเริ่ม บ้านพักชั่วคราวสำหรับคนเร่ร่อนทั้งในความรับผิดชอบของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์คือบ้านมิตรไมตรี และกรุงเทพมหานครคือบ้านอุ่นใจ สนับสนุนการอบรม เลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

จากมาตราในรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีความครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคมปรากฏจริงแต่ในทางปฏิบัติคนไร้บ้านกลับถูกปฏิเสธจากบางหน่วยงานและมีเงื่อนไขบางประการที่จำกัดสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ ของรัฐต่างๆ ที่กลุ่มคนไร้บ้านสะท้อนภาพทุกกลุ่มทางสังคมทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ ฯลฯ ได้ เป็นอย่างดี ในด้านการปฏิบัติงานหน่วยงานจึงต้องคำนึงถึงสิทธิและการพัฒนาไปพร้อมกัน โดยมีพื้นฐานของ ศักดิ์ศรีและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ จากนั้นจึงเป็นการสร้างการเข้าถึงสิทธิพื้นฐานต่างๆ และจะต้องเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน โดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องการ

กุศล หรือการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เป็นเรื่องของการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของตนและอ้างถึงสิทธิที่ตนเองพึงได้ นั่นคือหมายความว่า เป็นความแตกต่างระหว่างสิทธิและความต้องการ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงได้โดยประกอบด้วยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่ความต้องการเป็นแรงบันดาลใจที่มาจากภายในมากกว่าโดยไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องให้ความสนใจเท่ากับสิทธิ กล่าวคือ สิทธิเกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่แต่ความต้องการเกี่ยวข้องกับการอยากได้อะไร โดยสิทธิของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่แต่ความต้องการเกี่ยวข้องกับการอยากได้อะไร โดยสิทธิของมนุษย์ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่แต่ความต้องการเกี่ยวข้องกับการอยากได้อะไร

การที่รัฐ มีนโยบายช่วยเหลือ และมีสถานที่รองรับเพื่อให้ผู้ที่ต้องการเริ่มต้นชีวิตตามแบบแผนสังคมเข้ามาขอรับ บริการเป็นเรื่องที่ดี เป็นการทำงานที่ใช้ความเข้าใจและยอมรับฟังความต้องการของผู้รับบริการอย่างคน ไร้บ้าน ถือเป็นสัญญาณที่ดีในการทำงานกับผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ ข้อเสนอแนะที่พบคือคนที่พร้อมจะพัฒนา ศักยภาพในทางที่สังคมยอมรับจะตัดสินใจเข้ามาขอรับบริการเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการเชื่อมสัมพันธ์ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับกลุ่มเป้าหมายทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้จัก ค้นเคย และไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐมากขึ้นเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่ารอให้บริการอยู่กับที่เพียงอย่างเดียว นอกจากการปรับกลยุทธ์เชิงปฏิบัติการของภาครัฐแล้วร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นกลไกหนึ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องถูกผลักดันให้เกิดขึ้นเพื่อขยายความรับผิดชอบและความช่วยเหลือต่อคนไร้ที่พึ่งสู่สังคมชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ระบุชัดถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนต้องได้รับการรับรองในหมวดที่ 3 (สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย) ส่วนที่ 9 (สิทธิในการได้รับการบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ) ได้แก่ มาตรา 51 ระบุถึงการได้รับการรักษาพยาบาลที่ทั่วถึงและเป็นธรรม มาตรา 52 การอยู่รอดของเด็ก และพัฒนาร่างกายและจิตใจ มาตรา 53 บุคคลอายุ 60 ปี ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก มาตรา 54 การให้ความช่วยเหลือผู้พิการ และวิกลจริต และมาตรา 55 บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การ ยังชีพย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ รวมถึงมาตรา 80 (1) ระบุถึงพันธหน้าที่ของ รัฐที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม คือ คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการที่รัฐมีนโยบายช่วยเหลือและมีสถานที่รองรับเพื่อให้ผู้ที่ต้องการเริ่มต้นชีวิตตามแบบแผนสังคมเข้ามาขอรับบริการเป็นเรื่องที่ดีเป็นการทำงานที่ใช้ความเข้าใจและยอมรับฟังความต้องการของผู้รับบริการอย่างคน ไร้บ้านถือเป็นสัญญาณที่ดีในการทำงานกับผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ (บุญเลิศ พิเศษปรีชา)

สรุป

ความหมายของคนไร้บ้านนั้น มีหลากหลายบางคนเกิดจากความคิดของตัวเอง กลัวว่าจะเป็นที่ทำให้เกิดความลำบากในครอบครัว สร้างความวุ่นวายให้แก่ครอบครัว จึงตัดสินใจออกมาเป็นบุคคลไร้บ้าน กลายเป็นบุคคลที่ไม่มีแม่แต่ญาติพี่น้อง บางครอบครัวอาจคิดว่าเขาได้เสียชีวิตไปแล้วชาวบ้าน บางคนอาจจะมองว่าบุคคลเหล่านี้คือบุคคลที่ไร้ค่า ขอลเงินคนอื่นไปเรื่อยไม่ยอมทำงานคิดหาทางอะไรไม่ออก ก็ออกมาอยู่ข้างนอกจนเป็นคนไร้บ้าน แต่ก็ได้มีบางกลุ่มอาสาที่มองเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ เพื่อที่จะต้องการให้บุคคลกลุ่มนี้นั้น มีสิทธิมนุษยชนเทียบเท่ากับบุคคลทั่วไป และให้ได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันไม่ว่า จะเป็นของเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิทางด้านการรักษา และสิทธิอีกหลายๆ ด้านเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีเสียงและสิทธิเท่ากับบุคคลเท่ากัน แต่สังคมโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความยอมรับกับบุคคลเหล่านี้ จึงได้มีกลุ่มที่เรียกร้องสิทธิออกมาประกาศตน เพื่อผลักดันเรื่องสิทธิให้กับบุคคลไร้บ้านออกมาเพื่อบอกถึงปัญหาที่แท้จริงที่ไม่ได้เป็นอย่างที่สังคมคิดเองโดยเสมอไป จนเรื่องนี้นั้นได้ให้ความสนใจแก่ทางภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้ความสำคัญมากขึ้นในเรื่องของสวัสดิการต่างๆ และสิทธิที่อยู่อาศัยให้บุคคลเหล่านี้ได้มีปัจจัยที่สมบูรณ์เท่ากัน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องของการเรียกร้องสิทธิของคนไร้บ้านในเชียงใหม่ กรณีศึกษาบ้านเตื่อมฝั้นนั้น จะเห็นได้เลยว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ค่อยมีมากนักและพวกเขาเองก็ไม่ได้เข้าถึงสิทธิเสรีภาพ ตามที่กฎหมายได้ระบุถึงพวกเขา รวมทั้งขาดโอกาสที่จะเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการต่างๆ เช่น บริการสาธารณะ การรักษาพยาบาล การศึกษา การมีงานทำ และความมั่นคง เรื่องที่อยู่อาศัย ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้มีคนไร้บ้านเพียงบางส่วนที่ได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มอาสา ถึงแม้จะไม่ทั้งหมดกลุ่มอาสาที่ได้เข้าไปทำให้เห็นถึงคุณภาพของชีวิตของคนไร้บ้านในหลายๆ ด้านที่รัฐเองจะต้องเข้าช่วยเหลือและทำการแก้ไข เพื่อให้กลุ่มคนไร้บ้านได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้มากกว่านี้

เอกสารอ้างอิง

พินิตา สุทธภักติ.(2561).การบังคับสิทธิเรียกร้องตามแผนภายหลังการยกเลิกการฟื้นฟูกิจการ.

วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์(1), 319-327.

ฤทธิ์รงค์ จุฑาทฤภูมิกร.(2558).ตีความหมายของคำว่า “บ้าน” ของคนไร้บ้าน./วารสารกระบวนการทางสังคม

และวัฒนธรรมในงานออกแบบสถาปัตยกรรมภายในสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมภายใน (1),1450-1459.

ระบบอุปถัมภ์: อุปสรรคการพัฒนาพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทย Patronage System: Obstacles to Thailand's Democratic Citizen Development

อชิตพล ตากันธะ¹

Achittaphon Takantha

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นบทความที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาเกี่ยวกับ อุปสรรคการพัฒนาพลเมืองไทย อุปสรรคการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่มีมาอย่างยาวนานและเป็นการหยุดชะงักของการพัฒนาสังคมไทยโดยมุ่งเน้นไปที่ระบบอุปถัมภ์ที่อยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอด ศึกษาทั้งการก่อกำเนิดของระบบอุปถัมภ์ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของคนหรือกลุ่มคน แนวคิดของระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมืองประเทศไทยที่มีความเฉพาะตัวและลึกถึงรากเหง้าของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย การทำความเข้าใจกับคำว่าพลเมือง ความแตกต่างระหว่างประชาชน ราษฎร และพลเมือง ลักษณะหน้าที่ บทบาทในสังคมประชาธิปไตย ความคาดหวังที่ควรจะเป็นของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยและในสังคมไทย ความเป็นไป ของระบบประชาธิปไตยไทย รวมไปถึงวิถี วัฒนธรรมในสังคม วัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทย ความอ่อนด้อยถ้อยลงของวัฒนธรรมการเมืองไทยที่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย การบั่นทำลายวัฒนธรรมที่ระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตยควรมี ลักษณะของวัฒนธรรมการเมืองของประเทศไทย ความสัมพันธ์ลักษณะเครือข่าย กลุ่มก้อน ของคนในระบบอุปถัมภ์ ความคาดหวังของคนในระบบอุปถัมภ์ทั้งผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ การถูกระเลยมการปรับปรุงแก้ไขระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมือง และการเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

คำสำคัญ: ระบบอุปถัมภ์;พลเมือง;ประชาธิปไตย

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University

Email : achittaphol3432@gmail.com

Abstract

This article is an article intended to learn about Obstacles to the development of Thai citizens Long-standing obstacles to the development of democracy and this is a disruption to the development of Thai society by always focusing on the patronage system that resides in the Thai society. Studying both the origin of the translation system as to how it originated. Relationships under the patronage of people or groups. The concept of the patronage system in the Thai political system is unique and deep into the root of the patronage system in Thai society. Getting to know the word citizen Difference between people, citizens and citizens Role in a democratic society. Expectation that should be of citizens in democracy and Thai society, the possibility of Thai democracy. Including the cultural way in society Thailand's political culture. The weakness of Thai political culture that does not promote Thailand's democratic development. Murmuring destroys the culture that a democratic political system should have. Characteristics of Thailand's political culture. Relationship, network characteristics, groups of people in the patronage system. The hope of the people in the host system, both the sponsor and the sponsor. Being overrun, improving the patronage system in the political system And changes in the patronage system in Thai society.

Keywords: Patronage System; Citizen; Democratic

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยในระบบการเมืองของไทย เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการไปตามกาลเวลาและรูปแบบของของสังคม ที่แปรเปลี่ยนตามเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการนำระบบอุปถัมภ์ มาใช้เป็นกลไกในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมืองจะเป็นลักษณะอย่างไรวินั้น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทั้งในระดับบนและระดับล่าง หรือนักการเมืองที่ต้องการขึ้นมามีอำนาจ ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่เพียงต้องมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์กับประชาชนในเขตเลือกตั้งเท่านั้น แต่อาจหมายรวมถึงการกระทำต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิด

ศีลธรรมมีความขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องตามกฎหมายและกติกาสังคมประชาธิปไตย เช่น การซื้อเสียง การคอร์รัปชัน ฯลฯ

การที่ระบบอุปถัมภ์เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันจึงก่อให้เกิดการแบ่งกลุ่มหรือแบ่งแยกเป็นพวกพ้องกันอย่างชัดเจน การเอื้อประโยชน์ให้กับคนใกล้ชิด การตอบแทนซึ่งกันและกัน การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้องมากกว่าการดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

โดยสิ่งดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตสำนึกที่ดีในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ และตราบไต่ที่ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีบทบาทอยู่ในการเมืองที่ย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมให้เบงบานในสังคมการเมืองไทยต่อไป ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ขัดกับวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยสิ้นเชิงทั้งนี้การเจรจาต่อรองในทางการเมืองนั้นอาจต้องใช้กลยุทธ์เป็นกรณีพิเศษมากกว่าการเจรจาต่อรองโดยทั่วไป เพราะการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เนื้อเรื่อง

ระบบอุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในประวัติศาสตร์ไทยนั้น อาจจะมีมาก่อนระบบไพร่หรือระบบศักดินา ในระบบนาย-ไพร่ ก็มีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ โดยรูปธรรม ระบบอุปถัมภ์ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย เจ้ากับข้า คนรวยกับคนจน คนในสลัมที่มีฐานะกับคนสลัมที่มีฐานะยากจน นักเลงรุ่นพี่ช่วยเหลือนักเลงรุ่นน้อง ฯลฯ ทั้งนี้ ระบบอุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ทั่วยุคที่เป็นกลไกที่ยึดโยงคนต่างฐานะเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัมพันธ์ในแนวดิ่ง ฝ่ายหนึ่งคือผู้ที่เหนือกว่า มีทรัพยากรน้อยกว่าหรือไม่มีทรัพยากรเลย หรือมีอำนาจน้อยกว่าหรือไม่มีอำนาจเลย โดยจากการมีปฏิสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ผู้ที่อยู่เหนือกว่าให้การอุปการะช่วยเหลือ ค้ำครองป้องกัน หรือดูแลผู้ที่ด้อยกว่า ขณะเดียวกัน ผู้ที่ด้อยกว่าให้การสนับสนุน ทำงานให้ โดยยอมรับใช้และเชื่อฟังเป็นการตอบแทน ความสัมพันธ์แนวดิ่งนี้ ยังหล่อหลอมหรือจรรโลงไว้ด้วยค่านิยมหรืออุดมคติ ที่เรียกว่า การแสดงความกตัญญูต่อบุพการี หรือความภักดีที่เป็นส่วนสำคัญของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์จึงมีมิติเชิงซ้อนมากกว่าเป็นแค่ความสัมพันธ์แนวดิ่งระหว่างคู่ความสัมพันธ์ในลักษณะเส้นตรงแนวยาว (Linear) และยังมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นอย่างยิ่ง (highly personalistic)

1. การก่อกำเนิดความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์

คำว่า “ผู้อุปถัมภ์(Patron)” เป็นคำที่มาจากสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจสถานภาพ ฉันทานุมัติ และอิทธิ อำนาจนี้อาจใช้เรียกนายจ้างหรือผู้สนับสนุนการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ และแม้กระทั่ง นักบุญองค์อุปถัมภ์โดยที่บุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้ที่มิอำนาจ ด้อยกว่าหรือ เป็นผู้รับอุปถัมภ์(Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้องในเรื่องต่าง ๆ ตามที่ตนเอง เดือดร้อนผู้อุปถัมภ์จะให้ประโยชน์โดยหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์คืนตอบแทนในรูปของสินค้าและความภักดีหรือการสนับสนุนทางการเมืองและการบริการในรูปแบบต่าง ๆ

จากผู้อุปถัมภ์ส่วนใหญ่ผู้อุปถัมภ์หนึ่งคนจะมีผู้รับอุปถัมภ์หลายคนเช่นระบบศักดินาไทย ซึ่ง เจ้านายคนหนึ่งจะมีไพร่พลหลายคน หรือกรณีเจ้าพ่อที่มีลูกน้องหลายคนความสัมพันธ์เชิงตอบแทนซึ่งกันและกันนี้ อาจอยู่ในลักษณะของการสัญญาตกลงกันอย่างเป็นทางการ (Formal Contract) ที่มีการกำหนดสิทธิและความผูกพันของทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจนซึ่งความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์สามารถที่จะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการเจริญเติบโตของระบบศักดินาในยุโรปตะวันตกและ ญี่ปุ่นจากความสัมพันธ์แบบส่วนตัวและการฝากตัวเข้าเป็นผู้รับอุปถัมภ์ระหว่างเจ้าของที่นากับ ชาวนาได้กลายมาเป็นรากฐานของการจัดระเบียบองค์กรทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองภายใต้ ระบบศักดินาที่มีข้อผูกพันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์มาเป็นพื้นฐานของระบบการเช่าที่นา และการผลิตทางการเกษตรที่ยังคงมีอยู่ในชนบททั่วไปแล้วได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ในอาณานิคมของสเปนและโปรตุเกสในละตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เชื่อมโยงกับระบบทุนนิยมโลกซึ่งทำให้สามารถจัดประเภทความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1) ระบบบิดาอุปถัมภ์เป็นระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่บ้างในยุคของการใช้ทาสหรือแรงงานถูกนำเข้ามาในบราซิลโดยชาวโปรตุเกสทำหน้าที่คล้าย ๆ กับ ครอบครัวขยาย หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์

2) ระบบการใช้อำนาจกดขี่ผู้อุปถัมภ์จะใช้อำนาจกดขี่ ควบคุมและใช้ความรุนแรง การ ขู่เข็ญ แม้กระทั่งการฆาตกรรมเป็นเรื่องธรรมดา ทำให้มีการผูกขาดที่ดิน การทำลายความชอบธรรม ของผู้อุปถัมภ์แล้วเกิดการลุกฮือขึ้นต่อต้านของแรงงาน และชาวไร่ชาวนาในชนบท ทำให้อิทธิพล ของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ได้ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่ใน เฉพาะชุมชนหรือชนบท ที่มีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจทางสังคมระหว่าง ชนบทและเมือง อันเป็นลู่ทางของการแสวงหาผลประโยชน์ที่นำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมได้

ความสัมพันธ์ทางการเมืองในระบบอุปถัมภ์ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมืองซึ่งแตกต่างออกไปจากโครงสร้างทางการเมืองแบบกลุ่มที่จะมี ลักษณะสำคัญดังนี้ (Lande, E, 1996) คือ

1. ระบบนี้จะขึ้นอยู่กับผู้นำเพียงคนเดียวเป็นผู้รวบรวมลูกน้อง
2. การก่อตัวและโครงสร้างของระบบมีผู้นำเป็นศูนย์กลางและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น
3. ความสัมพันธ์ในระบบมีลักษณะในแนวดิ่ง ระหว่างบุคคลสองคนในความสัมพันธ์นี้ถ้ามีความรู้สึกร่วมกันระหว่างผู้รับอุปถัมภ์ก็เป็นเพราะต่างมีนายคนเดียวกัน
4. ผลประโยชน์ที่ทำให้มีความสัมพันธ์ต่อกันที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะบุคคล มากกว่าผลประโยชน์แบบกลุ่มวัตถุประสงค์ที่ยังคงความสัมพันธ์นี้ไว้ก็สืบเนื่องมาจากการแสวงหาผลประโยชน์ของแต่ละคน
5. ผลประโยชน์ที่แต่ละคนแสวงหาผันแปรไปตามความแตกต่างทางฐานะอำนาจสายใยแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์จะขึ้นอยู่กับสิ่งตอบแทนซึ่งกันและกันโดยแต่ละฝ่ายพยายามทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเขามีค่าแก่การเป็นผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์
6. ความสัมพันธ์นี้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสูงและไม่มีความมั่นคงผู้อุปถัมภ์คนหนึ่งอาจจะมีลูกน้องหลายคนหลังจากที่เข้าได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นดังนั้นผู้อุปถัมภ์จะมีบริวารมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งทางอำนาจของเขาว่าจะมีมากน้อยกันแค่ไหน
7. ความสัมพันธ์แบบนี้มักจะมีลูกน้องหลายชั้นตั้งแต่ผู้ใกล้ชิดมากที่สุดถึงผู้คุ้นเคยบ้างเล็กน้อยผู้ใต้ผู้อุปถัมภ์ที่ใกล้ชิดเจ้านายมาก ๆ มักจะมีลูกน้องของตนเอง จึงทำให้เขาเป็นผู้อุปถัมภ์รายย่อยด้วยเช่นกันและผู้ใกล้ชิดผู้อุปถัมภ์จะมีอิทธิพลมากกว่าผู้ที่อยู่ห่างไกล

2. แนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมืองในประเทศไทย

ระบบอุปถัมภ์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากระบบไพร่ฟ้าและระบบศักดินา ซึ่งเป็นการจัดระเบียบทางสังคมในสมัยจารีตของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ระบบไพร่ฟ้าและระบบศักดินากลายมาเป็นโครงสร้างในการจัดระเบียบชนชั้นในสังคมที่ ยังมีอิทธิพลแฝงอยู่ในโครงสร้างสังคมไทยปัจจุบัน ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของสังคมไทยที่ว่า ผู้ที่เกิดมาท่ามกลางเงินทองมีทรัพย์สินอำนาจวาสนาเป็นเพราะกรรมที่ทําไว้แต่ปางก่อน ฐานะการอยู่ไม่เท่าเทียมกันด้วย เหตุที่บุญบารมีที่ได้สะสมไว้แต่ปางก่อนแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับความแตกต่างในฐานะ ตำแหน่งที่ลดหลั่นเป็นชั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่ป็นธรรมชาติและธรรมดา และยึดถือความแตกต่างเป็นหลัก ความสูงต่ำของฐานะตำแหน่งในการจัดระเบียบทางสังคม

ความสัมพันธ์ที่สำคัญและเห็นได้ง่าย คือ ความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อย หรือความสัมพันธ์แบบลูกพี่-ลูกน้อง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ เรียกว่า ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์ (Patron) และผู้รับอุปถัมภ์ (Client) อย่างไรก็ตาม การที่ผู้รับอุปถัมภ์ยอมรับสถานภาพของตนที่อยู่ต่ำกว่าผู้อุปถัมภ์ อาจแยกความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ตามคำนิยามของสังคมในการที่ผู้รับอุปถัมภ์จะยอมรับ ดังนี้

1. ระบบบิดาอุปถัมภ์ (Patrimonial) เป็นความสัมพันธ์ในระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่ และทำหน้าที่คล้ายๆครอบครัวขยายที่หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจของตน ซึ่งรวมทั้งครอบครัวของข้าทาสและแรงงานอิสระในสถานการณ์แบบนี้รัฐบาลกลางไม่เข้มแข็งและชุมชนอยู่ค่อนข้างจะโดดเดี่ยว ความสัมพันธ์แบบระบบบิดาอุปถัมภ์จึงเป็นทางเลือกของผู้รับอุปถัมภ์ที่ต้องการความคุ้มครองจากผู้ที่มีอำนาจและในทางกลับกันผู้ที่สามารถให้ความคุ้มครองได้ย่อมต้องได้รับการยอมรับ และได้รับการสนับสนุนจากทางการเมืองจากผู้รับอุปถัมภ์เช่นกัน

2. ระบบการใช้อำนาจกดขี่บางครั้งผู้อุปถัมภ์จะใช้การกดขี่ควบคุมผู้รับอุปถัมภ์มากขึ้น หากผู้รับอุปถัมภ์มีการต่อต้านซึ่งโดยมากจะมาจากความไม่พอใจในสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์มีการใช้การบังคับข่มขู่ อีกทั้งผู้รับอุปถัมภ์ยอมรับค่านิยมที่สร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจนั้นๆ เพราะระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่ได้ ด้วยกลไกบางอย่าง เช่น การให้งานทำสวัสดิการหรือความคุ้มครองที่ทำให้ผู้รับอุปถัมภ์มีระดับชีวิตที่พออยู่ได้ อีกทั้งข้อจำกัดในการติดต่อกับโลกภายนอก ทำให้โครงสร้างสังคมมีการ เปลี่ยนแปลงน้อยมาก

ระบบอุปถัมภ์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สนับสนุนอยู่ 2 ประการ ได้แก่ ระดับการติดต่อกับโลกภายนอกมีมากขึ้น และการพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ของผู้รับอุปถัมภ์มีการลดระดับน้อยลง ซึ่งปัจจัยทั้งสองอย่างทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์จะกระแทกกระเทือน และจะมีผลให้การใช่วิธีการกดขี่ของผู้อุปถัมภ์จะรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ส่วนมากจึงเน้นบทบาทโดยการสมใจของผู้รับอุปถัมภ์ที่จะพึ่งพิงผู้รับอุปถัมภ์จะเห็นได้ชัดว่าระบบอุปถัมภ์นั้นได้แสดงให้เห็นว่าสังคมเน้นตัวบุคคลเป็นสำคัญมากกว่าระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ใดๆ ทำให้เกิดสภาพของการขาดวินัยในตัวเองให้ความสำคัญแก่มิตรและพวกพ้องของตน ส่งผลให้กฎหมายที่ตราขึ้นนั้นไร้ความหมายตราใบใดที่ผลประโยชน์และความสัมพันธ์สำคัญกว่าความถูกต้องตามกฎหมายระเบียบทางสังคม

3. พลเมือง

โดยทั่วไปมักใช้คำว่า “ประชาชน” “ราษฎร” และพลเมือง เหมือนเป็นคำเดียวกัน แทบจะแทนกันได้ ทั้งที่จริงแล้ว ประชาชน หมายถึง คนที่ไม่ใช่ผู้ปกครอง ซึ่งในสมัยโบราณประชาชนคือไพร่หรือทาส ส่วนในสมัยใหม่ประชาชนได้รับการปลดปล่อยเป็นเสรีชน มรณาทะทางกฎหมาย สิทธิการเมืองที่เท่าเทียมกัน ส่วนราษฎรนั้น คือ พลเมืองที่มีหน้าที่เสียภาษี ปฏิบัติตามกฎหมาย บ้านเมืองและมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งการแสดงออกทางการเมืองต่าง ๆ แต่ความเป็นราษฎร มีความแตกต่างจากพลเมืองตรงที่ราษฎรเป็นฝ่ายตั้งรับจากการดำเนินการของรัฐ แต่พลเมืองเป็นผู้ที่รุกอยากมีส่วนร่วม เข้าไปช่วยทำและสามารถทำการต่าง ๆ แทนรัฐได้

ถ้ามองสังคมไทยด้วยโลกทัศน์ดังกล่าวข้างต้น ก็จะต้องยอมรับว่า ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เป็นพลเมือง วัฒนธรรมการเมืองไทยสมัยโบราณนั้น “ราชการ” จัดการทุกเรื่องของราษฎรมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ห้าแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราววัฒนธรรมนี้ยังยึดครองจิตใต้สำนึกของทั้งคนไทยที่ถูกปกครองและคนไทยที่เป็นชนชั้นปกครอง

ไทยเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา และพัฒนาการที่เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ทำให้หน่วยงานเหล่านี้เข้ามามีบทบาทแทนที่ประชาชนแทบทุกเรื่องในเวลาต่อมา จากเดิมทำหน้าที่เพียงด้านความมั่นคงของรัฐ และการเงินเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของกระทรวง กรม ต่าง ๆ รวมทั้งจำนวนราชการที่มีอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศ สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงความเป็นพลเมืองของคนไทยลดลงเรื่อยมา เพราะมีความเคยชินกับการทำแทนของหน่วยงานเหล่านี้ ที่สะท้อนถึงความมีประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลแต่ละยุคสมัย ถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจให้ประชาชนในรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เป็นรูปแบบการขยายอำนาจของรัฐมากกว่าการทำให้ประชาชนมีความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมืองหมายความว่า ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐ หรือสังคม หรือชุมชนที่อาศัยอยู่ที่มีความกระตือรือร้น รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสาธารณะหรือส่วนรวม ไม่ใช่เป็นบุคคลที่เห็นเรื่องสาธารณะหรือเรื่องส่วนรวมที่ไม่ใช่เรื่องของตัวเอง แต่เป็นเรื่องของคนอื่น หรือหน่วยงานอื่นที่ต้องทำแทนตน ตนเป็นเพียงผู้รับผลจากการกระทำเหล่านั้น ประชาชนในชุมชน หรือสังคม หรือในรัฐ ต้องมีความกระตือรือร้น ลูกขึ้นมารับผิดชอบต่อกิจการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตน ทั้งการคิด พัฒนา และเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นที่รัฐจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาค เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้

กระแสเรียกร้องให้คนไทยมี “ความเป็นพลเมือง” นั้น มีมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ผู้ปกครองที่กุมอำนาจรัฐใช้กลไกรัฐ นอกจากไม่เสริมสร้างจิตสำนึก “ความเป็นพลเมือง” ยังมักจะระแวงสงสัยว่า ผู้คนที่ทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อให้เกิดความเสมอภาค ความเป็นธรรม นั้น เป็นศัตรูที่คิดร้ายต่อรัฐบาล

4. วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่อ่อนด้อยและไม่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย

คนไทยจำนวนมากยังคงมีแนวความคิด ความเชื่อ ทักษะ ค่านิยม และพฤติกรรมหลายอย่างในทางการเมือง ซึ่งเรียกรวมกันว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย” ที่อ่อนด้อยและไม่ส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยที่แท้จริง มีดังต่อไปนี้ เช่น

4.1 ความรักอิสระ กล่าวคือคนไทยชอบทำอะไรอย่างอิสระตามลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครคนอื่นมายุ่งเกี่ยวกับตนเองมากนัก ชอบผูกพันอยู่แต่เฉพาะกลุ่มเดิม ๆ ของตน ไม่ชอบถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้อื่น ลักษณะเช่นนี้จึงมีผลทำให้คนไทยขาดระเบียบวินัย และขาดกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ดังจะเห็นได้ว่าการบังคับด้วยกฎเกณฑ์ให้คนอยู่ในระเบียบวินัยจะได้ผลก็เฉพาะหน้าแต่หากกลับหลังคนก็จะละเมิดกัน การทะเลาะหรือการฝ่าฝืนกฎหมายจึงมีอยู่ทั่วไปเพราะการรักอิสระของคนไทย แต่ในสังคมที่ผู้คนขาดวินัย ไม่เคารพกฎกติกาของสังคมยากที่จะสร้างสังคมประชาธิปไตยที่พึงปรารถนาได้

4.2 ยึดถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ คนไทยเป็นคนที่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใด ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจค่อนข้างคับแคบ ทว่าประชาธิปไตยจะพัฒนาไปได้ผู้คนในสังคมนั้นต้องมีจิตใจเปิดกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4.3 ชอบใช้ชีวิตอย่างมีความสุข สนุกสนานรื่นเริง คนไทยส่วนใหญ่จะตอบสนองต่องานหรือกิจกรรมที่สนุกสนานได้ง่ายกว่างานที่ต้องใช้ความคิดเอาจริงเอาจัง และการใช้เหตุผล ตามค่านิยมดั้งเดิมของคนไทยถือว่า ความสนุกสนานเป็นกำไรชีวิต ขณะที่การทำงานถือว่าเป็นทุกข์ คนไทยบางส่วนยังยึดมั่นในคติที่ว่า “มีบุญเกิดมา สบาย นั่งอยู่บนกองเงินกองทอง” ทำให้คนไทยต่างแสวงหาความสุขความสบาย มักหลีกเลี่ยงความยากลำบาก ค่านิยมการรักความสนุกสนานรื่นเริงเช่นนี้ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องส่วนรวม หรือไม่ค่อยทุกข์ร้อนกับปัญหาของประเทศชาติบ้านเมือง ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ยากในสังคมที่ผู้คนไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนรวมและปัญหาของประเทศชาติบ้านเมือง

4.4 ไม่ชอบการรวมกลุ่ม จากความรักในอิสระมีผลทำให้คนไทยไม่ชอบการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมส่วนรวม ดังนั้น การรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งองค์กรทางการเมือง เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไข

ปัญหาของส่วนรวมจึงเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก และยังส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมของคนไทยที่มีน้อยตามไปด้วย

4.5 ไม่ค่อยให้ความสนใจปัญหาของบ้านเมืองหรือปัญหาของสังคมส่วนรวมในประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คนไทยโดยส่วนใหญ่ถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง เป็นเรื่องของผู้นำและข้าราชการ ชั้นผู้ใหญ่ หรือชนชั้นปกครองเท่านั้น เกินกำลังที่ตนเอง ครอบครัวย และพวกพ้องจะเข้าไปยุ่งเกี่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้ยากไร้หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มีการศึกษาน้อย มักจะไม่ให้ความสนใจต่อกิจการบ้านเมืองหรือกิจกรรมของสังคมส่วนรวม หากจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของบ้านเมืองหรือเรื่องของคนส่วนรวม ก็มักจะทำตามที่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจสั่งการมา แนวความคิดเช่นนี้มีการยึดถือและปฏิบัติกันมาจนตกตะกอนกลายเป็นนิสัยความเคยชินหรือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ผลตามมาก็คือทำให้คนไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความคิดอ่านทางการเมืองค่อนข้างคับแคบ

สาเหตุที่คนไทยส่วนใหญ่เชื่อฟังและปฏิบัติตามการชี้นำของบรรดาผู้นำเราสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเพราะในสังคมไทยดั้งเดิมได้แบ่งคนในสังคมออกเป็นสองชนชั้นเท่านั้นคือ ชนชั้นปกครองกับชนชั้นใต้การปกครอง ชนชั้นปกครองจะเป็นผู้นำทางสังคม แล้วจะใช้อำนาจกับผู้อยู่ภายใต้การปกครองทั้งแบบพระเดชและพระคุณ การใช้อำนาจแบบพระเดช ก็คือการใช้กำลังบังคับ (Forces) หรือใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนการใช้อำนาจแบบพระคุณ คือการใช้อำนาจด้วยความเมตตาปราณี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่ผลสุดท้ายของการใช้อำนาจทั้งสองประเภท ก็เพื่อต้องการควบคุมผู้อยู่ภายใต้การปกครองให้อยู่ภายใต้อำนาจของตน จนในที่สุดผู้อยู่ภายใต้การปกครองเกิดความเกรงกลัว หรือมีความเกรงใจ มีการยอมรับ ยกย่อง ไม่กล้าขัดขืน ไม่กล้าโต้เถียง หรือแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและไม่เป็นอันตรายกับตนเอง ในขณะเดียวกันก็เกิดวัฒนธรรม “บุญคุณ” และ “การตอบแทน” ต่อผู้มีอำนาจที่มีบุญคุณเหนือตนเอง ถ้าจะวิเคราะห์กันให้ถึงที่สุด ถึงสาเหตุที่คนไทยส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอำนาจนิยมดังกล่าวแล้ว สาเหตุก็เพราะความยากจน ไร้โอกาสทางการศึกษา และความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงสิทธิและเสรีภาพของคนในชาติอีกด้วยขณะที่ชนชั้นกลางอันเป็นกลุ่มคนที่จะต้องมีบทบาทสำคัญทางการเมือง กลับกลัวการเมืองและเห็นว่าการเมืองจะนำอันตรายมาสู่ตนและครอบครัว ส่วนคนรุ่นใหม่โดยส่วนมากก็ต้องการหนีจากการเมืองให้ห่างไกลมากที่สุด แม้ในยามปกติคนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยชอบพูดเรื่องการเมือง และไม่กล้าอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน และความไม่โปร่งใสในการบริหารราชการ ไม่กล้าแม้แต่จะตรวจสอบการกระทำใด ๆ ของนักการเมืองและข้าราชการ รวมถึงคนไทยก็ไม่ค่อยรู้จักการ

รวมตัวกันเป็นกลุ่มประชาสังคมที่เข้มแข็ง เพื่อตรวจสอบการทำงานของบรรดานักการเมืองและข้าราชการในระบบราชการเองก็ผูกมัดตนเองไว้กับระบบอำนาจนิยม และการรวมศูนย์อำนาจไว้อย่างเหนียวแน่นมาช้านาน โดยไม่เคยได้รับการพัฒนาหรือได้รับการปฏิรูปให้เข้าสู่มิติของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ด้วยการกระจายอำนาจ ปฏิรูประบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ปรับทัศนคติ และบรรทัดฐานทางสังคมของข้าราชการให้หลุดพ้นจากวงจรของการรวมศูนย์อำนาจ มาเป็นข้าราชการที่ให้การยอมรับในศักดิ์ศรีและอำนาจของประชาชน จึงกล่าวได้ว่าระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบสากลยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยในสังคมไทย ยกเว้นแต่การอ้างถึงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังมีการเลือกตั้งในทุกระดับมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งเกิดระบอบธนาธิปไตยและการทุจริตตามมามากขึ้นเท่านั้น

6. การเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์

ในอดีตก่อนที่สังคมไทยจะมีระบบตำรวจหรือระบบกองทัพประจำการ ไม่มีใครทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบอย่างเป็นทางการ ผู้ที่ไม่มีทรัพยากรมากนักย่อมเสี่ยงที่จะถูกคนร้ายกดขี่ ข่มเหง หรือทำร้าย ในหมู่บ้านจึงต้องมีนักเลงเพื่อคุ้มครองป้องกันพรรคพวก-ลูกน้องที่ตนดูแลอยู่ คนที่มีลูกน้องจำนวนไม่มากนักอาจถูกเรียกว่า “ลูกพี่” ถ้าคนที่มีอำนาจแข็งแรงมีลูกน้องมาก ๆ ข้ามไปเชื่อมโยงในหลายหมู่บ้าน ก็เรียกว่า “นาย” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อน พ.ศ.1899 พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดให้ราษฎรทุกคนไปขึ้นทะเบียนสังกัดนาย บรรดานายกลายเป็น “ขุนนาง” สามารถเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ในยุคกรุงศรีอยุธยาได้ ส่วนพวกที่ขึ้นทะเบียนสังกัดมูลนายก็กลายเป็น “ไพร่” ความสัมพันธ์แบบนาย-ไพร่ก็คือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นั่นเอง หากวิเคราะห์ถึงการหน้าที่ที่ดำรงอยู่ตรงความสัมพันธ์นี้ ไพร่ก็แสวงหาความมั่นคงทางสังคมนั่นเอง (social security) และความมั่นคงทางสังคมก็คือองค์ประกอบหนึ่งของระบบสวัสดิการสังคมที่มีการเรียนการสอนกันในยุคใหม่นั้นเอง

เมื่อสังคมไทยเริ่มมีระบบราชการก่อตัวขึ้น มีการจัดระบบระเบียบ มีเส้นสายการบังคับบัญชาลดหลั่นกันลงไป เมืองศักดินาพระมหากษัตริย์ประทับอยู่ที่ยอดโครงสร้าง ขุนนางประจำกรมมีชั้นยศแตกต่างกันไปด้วยจำนวนศักดินา เพื่อจะจำแนกว่าขุนนางคนไหนมีอำนาจเหนือคนอื่นเพียงใด แต่จะมีไพร่อยู่ใต้การบังคับบัญชา (และดูแล) จำนวนมากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับฐานะตำแหน่ง ในด้านหนึ่งอาจจะมองได้ว่า พระมหากษัตริย์น่าจะเป็นผู้อุปถัมภ์ของขุนนางทั้งปวง แต่ทว่า เมื่อพิจารณาจากมุมมองของนักมานุษยวิทยา ที่ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นสถาบัน มิใช่ตัวบุคคลแล้ว ขุนนางทุกคนก็ไม่ใช่ผู้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ มีเพียงขุนนางที่ใกล้ชิดพระองค์เป็นการส่วนตัว (เช่น

สุนทรภู่-รัชกาลที่ 2) ที่ทำอะไรถวายนอกเหนือจากหน้าที่การงานของตน จนได้รับพระราชทานความช่วยเหลือเป็นพิเศษเท่านั้น ที่นับเป็นผู้รับการอุปถัมภ์

การแต่งตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ในราชการเป็นเรื่องส่วนพระองค์หรือหลักการทั่วไป อย่างไรก็ตามในกลุ่มขุนนางกันเอง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ก็ก่อเกิดขึ้นอย่างซับซ้อน เพราะขุนนางบางคนสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชาของตนเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นพิเศษ หรือเพื่อรางวัลหรือของแลกเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ได้ให้กับบุคคลทั่วไป พิจารณาในด้านอุดมการณ์ความเชื่อและหลักศีลธรรมที่เป็นฐานคิดของการปกครองในอดีต สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์แห่งธรรม ทรงมอบหมายให้ขุนนางปกครองดูแลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ต่างพระเนตรพระกรรณ ถ้อยคำในพระราชกำหนดต่าง ๆ เป็นการตักเตือนให้ขุนนางดูแลไพร่ด้วยความเมตตากรุณาใช้งานแต่พอควร

อย่างไรก็ตาม การที่เจ้านายและขุนนาง ไม่มีเงินเดือนประจำ จึงต้องหากินบนหลังไพร่ ทำให้เกิดการทุจริตเป็นธรรมดา การสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ก็เป็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการทุจริตอย่างหนึ่ง คงมีไพร่จำนวนไม่น้อยที่หลบเลี่ยงการทุจริตไม่ได้ จึงมีหลักฐานว่า มีไพร่หลบหนีไปซ่อนในป่าเป็นจำนวนมาก ทำให้ราชการเดือดร้อนมาก ต้องมีการส่งคนไปเกลี้ยกล่อมและสอบถามว่าใครเป็นผู้ข่มเหง ดังนั้น ในอดีตความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงมีฐานะเป็นกลไกที่ใช้เพื่อให้หลีกเลี่ยงการกดขี่โดยรัฐและขุนนาง ส่วนในระดับขุนนางด้วยกันเอง ระบบอุปถัมภ์ก็ถูกใช้เป็นกลไกการเลื่อนตำแหน่งและขยายอำนาจของขุนนางแต่ละคน

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ผ่านการเปลี่ยนแปลงจากยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เข้าสู่ประชาธิปไตยระยะสั้นๆ สลับกับการปฏิวัติโดยทหารและขุนนาง จนมาสู่ยุคเผด็จการรัฐสภา ระบบอุปถัมภ์ได้ค่อยเปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ เมื่อระบบเศรษฐกิจและสังคมกลายเป็นอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบยุคเดิมก็ลดความสำคัญลงไป

ความสัมพันธ์แบบตลาดกำลังมาแทนที่ แม้แต่กรณีการซื้อขายก็เป็นความสัมพันธ์แบบตลาดแต่เอาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เคลือบ-หรือห่อหุ้มเอาไว้ โดยให้เหตุผลว่า การแลกเปลี่ยนแบบตลาดที่เป็นการซื้อขายนั้น เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดคุณค่าทางศีลธรรมที่มากำกับการแลกเปลี่ยนว่า “เป็นการต้องห้าม” ไม่สมควรจะทำ แต่เมื่อเคลือบด้วยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แล้ว ทำให้แลกเปลี่ยนได้ทุกอย่าง

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อาจจะไม่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน หรือหากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังมีอยู่จริง ก็จะไม่ใช้คุณลักษณะหลักของสังคมอีกต่อไป ทว่า สังคมปัจจุบันกำลังเต็มไปด้วยชุดความสัมพันธ์ในแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ในเชิงแนวนอนจะทวีความสำคัญเพิ่ม

มากขึ้น ในหลายชุมชนท้องถิ่น ได้มีการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ๆ ที่สถานภาพของสมาชิกในกลุ่มมิได้แตกต่างกันมากแบบความสัมพันธ์แนวตั้ง-ไม่มีใครอยู่เหนือคนอื่นมากมายนัก โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายในแนวนอน ที่มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและผันแปรตลอดเวลา รวมทั้ง อาจจะซ้อนทับกับความสัมพันธ์แบบอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ เกิดจากเหตุผลที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการผลิตในโลกปัจจุบัน ส่งผลให้การผูกขาดของกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่นหลายแห่งต้องเสื่อมลง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้ยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสร้างองค์กรหลายประเภทขึ้นในชุมชน ยังมีการสร้างองค์กรและเครือข่ายใหม่ๆ ก็ยิ่งส่งผลให้ประชาชนในชุมชนจำนวนมากเกิดจิตสำนึกเป็นความตื่นตัวทางการเมือง ในหลายพื้นที่ถึงขั้นเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อสู้เรียกร้องเพื่อสิทธิและประโยชน์ของตนมากขึ้น ภาพของการเป็นผู้รอรับการอุปถัมภ์จากรัฐบาลบางลงไปมาก ทว่าประชาชนได้พัฒนาอัตลักษณ์ใหม่กลายมาเป็น “พลเมืองใหม่” ที่มีสิทธิและแสวงหาโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

ระบบอุปถัมภ์จะไม่มีวันหมดไปจากสังคมมนุษย์ บุคคลเลือกที่จะอยู่ใต้ระบบอุปถัมภ์ เพราะเห็นว่าเป็นกลยุทธ์การคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของตนเป็นลำดับแรก (a safety-first strategy) กลยุทธ์หลักในการปฏิรูประบบอุปถัมภ์ (major strategies for reforming clientelistic systems) ที่มีการปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นระบบเสรี (economic liberalization) การปฏิรูปประชาธิปไตย (democratization) การกระจายอำนาจ (decentralization) และการปฏิรูประบบราชการ (civil servicereform)

สรุป

ประเทศไทยยังไม่มีวิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะมีเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องข้องหลายประการ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยแบบดั้งเดิมที่ตกอยู่ภายใต้ระบบอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์มายาวนาน ลักษณะของวัฒนธรรมอำนาจนิยมประเพณีนิยม และระบบอุปถัมภ์ยากต่อการเปลี่ยนแปลง คนไทยชอบที่จะใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟัง อ่อนน้อม และเกรงกลัวต่อผู้มีอำนาจเหนือกว่า นิยมระบบลูกจ้างและเจ้านาย ยึดติดกับระบบอุปถัมภ์และการพึ่งพา มีการจัดลำดับตามชาติวุฒิ วัยวุฒิ และการมีตำแหน่งอำนาจในสังคม นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ยังไม่เกิดการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยมากนัก เนื่องจากผู้นำการเมืองไทยคนในระบบการ

เมืองไทยเน้นการพัฒนาประชาธิปไตย โดยพัฒนาสถาบันทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว คือการร่างรัฐธรรมนูญ การพัฒนาความเข้มแข็งพรรคการเมือง การกระจายอำนาจระหว่างสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ แต่ละเลยการพัฒนาปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองการพัฒนาพลเมือง อันเป็นแบบแผนความคิดความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้คนในสังคม การเมืองไทยแบบประชาธิปไตยของไทยสนใจแต่เพียง “รูปแบบหรือโครงสร้าง” มากกว่าที่ “เนื้อหาสาระ” อันได้แก่ ปรัชญาพื้นฐาน อุดมการณ์ และจิตวิญญาณของประชาธิปไตยที่แท้จริง

องค์ความรู้ที่จะได้รับ

จะได้รู้ถึงลักษณะของระบบอุปถัมภ์ การก่อกำเนิดของความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ แนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมืองไทย ความสำคัญ วิธีการคิดของระบบอุปถัมภ์ ที่มีผลต่อพลเมืองในการดำเนินอยู่ในสังคมประชาธิปไตย อีกทั้งยังรู้ถึงคำว่าพลเมือง ความแตกต่างของคำว่าประชาชน ราษฎร และพลเมือง บทบาทหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงของระบบอุปถัมภ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รู้ถึงความผิดพลาดในการพัฒนาการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้พลเมืองยุคใหม่ได้รู้ถึงความเป็นพลเมือง เพื่อที่จะให้คนไทยนั้นก้าวขึ้นมาเป็นพลเมืองที่มีพลังต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นในฐานะพลเมือง

เอกสารอ้างอิง

- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด.(2558). ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : สู่มหาหนทางใหม่ที่ยั่งยืนกว่า.มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์.32(3), 70-99.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์.(2561). ประชาธิปไตยไทยนิยม.วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์.14(1), 1-16.
- เอกภูมิ เจริญวิทยานุกูล จรุง ศรีมาติลโกวิท และเลิศพร อุดมพงษ์. (2562). การศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนไทยตามกรอบสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21.วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม.18(1),89-99.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมเดช. (2558). การศึกษาระบบอุปถัมภ์กับปัญหาสังคมไทย:การประยุกต์ใช้ของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ.วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.23 (1),177-197.

พระครูวาทีธรรมวิรัช พระครูวิจิตรรัตนวัตร พระครูรัตนสุตากร และไพรัตน์ นิมิตต์. (2562). ระบบ
อุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง. 7(5), 62-75.